

Med tiden som indsats

En kritisk undersøgelse af aktuelle socialpolitiske tendensers modarbejdelse af unge arbejdsløses autonomi

Aalborg Universitet – Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde

December 2017

Josefine Eje

Studienummer: 20141698

Antal typeenheder: 180.376

Indholdsfortegnelse

ABSTRACT	4
SPECIALETS FORMÅL	7
MOTIVATION OG FORFORSTÅELSE	9
INDELEDNING	11
PROBLEMFELT	12
FORSTÅELSER AF SOCIALE PROBLEMER	13
AUTONOMI & SOCIALT ARBEJDE	15
PROBLEMFORMULERING	18
AFGRÆNSNING	19
AFGRÆNSNING AF EMPIRI	20
BAGGRUND	22
ET HISTORISK PERSPEKTIV	22
FRA VELFÆRD TIL KONKURRENCE	23
DA SOCIALPOLITIKKEN FLYTTEDE HJEMMEFRA	26
METODE	29
VIDENSKABSTEORI	30
KRITISK TEORI	30
ANVENDELSE AF KRITISK TEORI	31
EN NY DIMENSION TIL DEN KRITISKE TEORI	33
METODE	34
DOKUMENTANALYSE SOM FORSKNINGSMETODE	34
METODISKE OVERVEJELSER	35
KILDESYN OG KILDEKRITIK	36
LITTERATUR- OG MATERIALESØGNING	37
WHAT'S THE PROBLEM REPRESENTED TO BE	38
ANALYSESTRATEGI	40
TEORI	41
ANERKENDELSE – AXEL HONNETH	42
RETLIG ANERKENDELSE	43
SOCIAL VÆRDSÆTTELSE	44
ACCELERATION – HARTMUT ROSA	45
TID OG ACCELERATION	46
TID OG KONKURRENCE	47

TID OG ANERKENDELSE	48
TID OG DEN TOTALITÆRE MAGT	50
ACCELERATION OG DEN PARADOKSALE MAGT	51
MODERNITETENS BRUDTE LØFTE	52
ANALYSE	54
Q1	55
Q2	59
Q3	62
Q4	64
Q5	66
Q6	72
KONKLUSIN	75
LITTERATURLISTE	78
BILAG	82

Abstract

This thesis touches upon the topic of youth and unemployment. The category ‘youth’ operates in public policy as if it referred to a distinct minority group, and with the latest labor market reformation, the category ‘youth’ has expanded from including young unemployed from the ages 18-25 to now including the ages 25-30 as well. This development should be seen in association with the transition of the Danish state from being a universal welfare state to being a competitive state. This development has had a substantial influence on Danish social policy, in which ideas and norms about personal responsibility create a political pressure to the category. With this development the political aim now distinctively emphasizes on, how to get the unemployed youth into education as fast as possible. In this thesis this is considered to have consequences, which can affect the young unemployed in terms of autonomy. How this comes about in the political texts, is therefore found interesting to explore.

The aim is by a critical analysis to identify current political discourses in the agreement texts to the labor market reformations of year 2002 and 2013, to see if the current social policy targeted towards the category of young unemployed contain new tendencies. Focus will in this thesis be on the tendencies that can oppose the autonomy of the young unemployed. This will be done by an examination of political texts, where the purpose is to identify political problem representations of the target group ‘young unemployed’. To assist the analysis Carol Bacchi’s method: “What’s the problem represented to be?” will be used as a frame for the analysis. The theoretical framework is chosen based on the present thesis’s critical foundation, and draws from theories of “Recognition” by Axel Honneth and “Acceleration and alienation” by Hartmut Rosa. Both these theories will contribute with a critical perspective and help to expose social pathologies. Through a critical theoretical analysis for the contemporary Danish society, the purpose of this study is thereby, to explore current tendencies in Danish social policy.

It can conclusively be formulated, that the development towards a more competitive society has brought tendencies, where the dominant socioeconomic notion is, that social institutions should be economical and effective which can be located in current Danish social policies. These tendencies effect the target group in ways where their options are restricted, and therefore they can be seen as limited in terms of autonomy

and self-determination. This is not seen as a political way to harm people, but shall be seen in the perspective that the policies, as well as the young unemployed, are subjected to by the totalitarian power, which comes with the acceleration process. And if the politicians do not take this acceleration into perspective, the politics targeted towards the young unemployed will neither reach their own aims or the aim of recognizing the young unemployed's own perceptions of what a 'good life' is - in spite of the good political intentions.

”Således er selv den rigeste Personlighed Intet, før han har valgt sig selv, og paa den anden Side er, selv hvad man maatte kalde den fattigste Personlighed Alt, naar han har valgt sig selv; thi det Store er ikke at være Dette eller Hiint; men at være sig selv - og dette kan ethvert menneske, naar han vil det.” (Søren Kirkegaard, i: Enten Eller, 1843 (Københavns Universitet))

Specialets formål

Med dette indledende citat af Søren Kirkegaard, sætter nærværende speciale fokus på dét at kunne *'være sig selv'*. Autonomi og selvbestemmelse er et vigtigt element i det sociale arbejdes etiske grundlag, og det, at borgeren kan *'være sig selv'*, anses derfor som et bestræbelsesværdigt mål. Kirkegaard afslutter citatet med at sige *'dette kan ethvert menneske når han vil det'*, og det er netop denne påstand specialet gerne vil udfordre. For hvor meget selvbestemmelse har unge arbejdsløse i den uddannelsesrettede indsats? Hvilke aktuelle socialpolitiske tendenser sætter rammerne for unge arbejdsløses autonomi? Hvilke politiske forståelser af unge arbejdsløse er gældende i dag? Og hvilken betydning har disse forståelser for de unge arbejdsløses selvbestemmelse? På baggrund af disse spørgsmål ønsker specialet at se nærmere på fremstillingerne og forståelserne af unge arbejdsløse, og hvordan disse kommer til udtryk i den aktuelle socialpolitik i Danmark. Formålet med nærværende speciale er altså at indtage en kritisk position, i forhold til spørgsmålet om, hvorledes aktuelle socialpolitiske tendenser i Danmark, kan modarbejde unge arbejdsløses muligheder for autonomi. Det kritiske aspekt i specialet har til formål at blottlægge fejludviklinger i samfundet, som kan være til hindring for menneskelig opblomstring. Specialet ønsker at synliggøre, at der på baggrund af en historisk udvikling, kan være opstået en politisk diskurs og kultur som kan modarbejde unge arbejdsløses autonomi. Specialet ønsker derfor at se nærmere på forståelserne af både arbejdsløshed blandt unge, arbejdsløse som problem og de unge arbejdsløse som personer, som de fremstilles diskursivt i Aftaleteksten til kontanthjælpsreformen af år 2013 og Aftaleteksten til kontanthjælpsreformen flere i arbejde fra 2002 (beskæftigelsesministeriet) På baggrund af en analyse af politikken problemforståelser, vil der diskuteres, hvilke konsekvenser disse forståelser kan have for både de unge arbejdsløses autonomi. Dette udføres med hjælp af Carol Bacchis (Bacchi, 2009) metodiske tilgang ”What’s the problem represented to be?”. Til at assistere med et kritisk perspektiv inddrages Axel Honneths (Honneth, 1996) *anerkendelsesteori* og Hartmut Rosas (Rosa, 2014), teori om *Acceleration*. Aftaleteksten til Kontanthjælpsreformen af år 2013 kan angive hvilken politisk diskurs og kultur, som aktuelt er styrende for det sociale arbejde på området. Når netop denne aftaletekst udpeges som genstandsfelt for specialets undersøgelse, skyldes det også interessen for at anskueliggøre, hvorvidt den nyeste reform politisk lægger an til nye logikker på området. Aftaleteksten til

kontanthjælpsreformen af år 2002 giver derimod et historisk og komparativt perspektiv til udviklingen i forståelserne af unge arbejdsløse, og giver mulighed for at kaste et kritisk blik på, hvordan de arbejdsløse i den politiske diskurs kategoriseres forskelligt over tid, og hvordan problemperspektivet i politikken ændrer sig over tid (Caswell & Dall, 2015: 260). Med udgangspunkt i en kritisk position, vil dette speciale altså belyse politiske forståelser af unge arbejdsløse, og hvad der på baggrund af disse forståelser kan karakteriseres, som aktuelle social politiske tendenser.

Motivation og forforståelse

Motivationen for at skrive dette speciale bunder i en politisk interesse og en interesse for den sociologiske samfundsteori. Navnlig en interesse for, hvordan udviklingen i velfærds- og socialpolitikken påvirker det sociale arbejde og socialt udsatte grupper i samfundet. Dertil kommer forståelsen af, at aktuelle socialpolitiske tendenser har stor betydning for det praktiske sociale arbejde, hvilket formuleres af Egelund og Hillgård på følgende måde: ”*Socialt arbejde er altså tæt knyttet til socialpolitikken. Socialpolitikken slår så at sige ned i det sociale arbejde, fordi det er her, den direkte omsætning til de konkrete tjenesteydelser over for borgeren sker.*” (Egelund & Hillgård, 1997), i (Høilund & Juul, 2005:88). Det er altså specialets overbevisning, at det sociale arbejde bør anskues i forhold til de aktuelle socialpolitiske tendenser, og at det er i de politiske diskurser man skal blotlægge fejludviklinger. Denne overbevisning, har derfor også haft betydning for valg af b.l.a. materiale, metode og undersøgelsesdesign.

Via frivilligt arbejde som projektleder i Red Barnet Ungdom, har jeg varetaget et medansvar for et ungdomsprojekt, på Nørrebro. Denne erfaring lod mig komme tæt på de unges håb og drømme, men også deres bekymringer og udfordringer. Erfaringen har samtidig medført en interesse for ungdomsproblematikker, hvor min opmærksomhed i denne forbindelse har skærpet sig på målgruppen unge arbejdsløse. En målgruppe, der udover ledighed, ofte har komplekse problemstillinger, på baggrund af både sociale og helbredsmæssige omstændigheder. Det har derfor været oplagt at se nærmere på de udfordringer, som politikudviklingen har bevirket, i forhold til det sociale arbejde med unge arbejdsløse. Udfordringer der kan sætte spor i det sociale arbejde, når der politisk sættes høje krav til de unge. Grundlaget for, at specialet ønsker at belyse netop unge arbejdsløses problemstillinger skyldes også, at netop denne målgruppe synes at have et særligt politisk fokus, når det kommer til reformeringen på beskæftigelsesområdet. Dette kan belyses ved, at der bl.a. sættes specifikke målsætninger for gruppen, her henvises bl.a. til 95 % målsætningen, om unge i uddannelse: “*Danmark skal rustes til at udnytte mulighederne i den globale økonomi. Derfor skal 95 procent af en ungdomsårgang gennemføre mindst en ungdomsuddannelse. Det er 95-procent-målsætningen*” (Undervisningsministeriet). Målgruppen modtagere også et betydeligt mindre beløb, end målgruppen af

arbejdsløse over 30 år, og det findes derfor interessant, hvordan dette fokus samt udvidelsen af aldersintervallet og reduceringer i unge ydelser tilsammen, kan have betydning for de unge arbejdsløse og det sociale arbejde med målgruppen.

Med udgangspunkt i ovenstående er der frem til specialet blevet reflekteret omkring udviklingen i den danske socialpolitik, og i den forbindelse er følgende hypoteser blevet defineret: For det første antages det, at der med kontanthjælpsreformen 2013 tilsigtes en styring af de unge ledige der begrænser deres selvbestemmelse. For det andet at udviklingen fra velfærdsstat til konkurrencestat, har betydet en ændring i normer og værdier, og dermed også i den politiske forståelse af unge arbejdsløse. Til sidst antages det, at der med udviklingen fra velfærdsstat til konkurrencestat, er opstået nye samfundsmæssige og socialpolitiske tendenser, som bliver styrende for unge arbejdsløses selvbestemmelse og autonomi.

Det er altså ud fra egne erfaringer og på baggrund af en grundlæggende viden, at forståelserne til specialets problemfelt er fremspiret. Med egne forforståelser i betragtning, vil der i dette speciale undersøges, hvordan aktuelle socialpolitiske tendenser kan anskues i de politiske forståelser af unge arbejdsløse, som personer og som socialt problem. Tilgangen til specialets problemfelt vil derfor tage afsæt i en analyse af policy-tekster, idet analysefokus rettes mod de aktuelle politiske forståelser og tendenser som aftaleteksten til kontanthjælpsreformen af år 2013 implicerer. Udgangspunktet og overbevisningen er, at der de seneste år er sket en udvikling i den danske socialpolitik, hvor socialpolitikken bliver undergravet af en overtrumfende arbejdsmarkedspolitik, hvor målet for de unge er uddannelse. Denne udvikling danner fundament for bekymring, og specialet tiltænker derfor at blotlægge udviklingstræk i den aktuelle socialpolitik, som står i vejen for realiseringen af 'det gode liv'. (Juul & Pedersen, 2012:320). I den forbindelse vil der argumenteres for, at socialpolitikken og det sociale arbejde, som rettes mod unge arbejdsløse, bør bygge på, og udspringe fra et normativt og etisk artikuleret grundlag. Specialet sigter således på en kritisk analyse af, de politiske rammer for det sociale arbejde med unge arbejdsløse, og hvordan dette kan beskues i forhold til anerkendelsesbetingelserne, og unge arbejdsløses mulighed for at realisere egne visioner om det 'gode liv' (Juul & Pedersen, 2012:320). Denne overbevisning danner også grundlaget for specialets kritiske position.

Indledning

Ifølge Dorte Caswell og Tanja Dall har Beskæftigelsesindsatsen i de senere år været under konstant offentlig bevågenhed og under næsten lige så konstant forandring. De seneste politiske tendenser går i retning af lavere ydelser, aktiverende indsats og øget brug af sanktioner og incitaments-tankegang (Caswell & Dall, 2015:259-260). Marianne Skytte mener, at der i dagens social politik er en stærk tendens til paternalisme. Der lægges altså større vægt på tvang og modydelser end tidligere sammen med myndigheders ret til at afgøre, hvad der er i individets interesse. I forhold til unge arbejdsløse, er ideen i dagens neoliberale politik, at unge arbejdsløse har brug for en fast struktur og træning i jobsøgningsadfærd gennem sanktioneringer. Samtidig skal dette ses i forhold til, at det kan være en undladelsessynd ikke at gøre noget, ikke stille rimelige krav til de unge og ikke at have tiltro til deres evne til at frigøre ressourcer og tage magten over eget liv (Skytte, 2013:26).

Unge arbejdsløse som kategori rummer en bred gruppe af personer med meget forskellige problematikker. Nogle unge arbejdsløse vil være ressourcestærke personer, for hvem den eneste udfordring er selve ledigheden, mens andre unge arbejdsløse har omfattende og komplekse problemer af fysisk, psykisk og/eller social art. For sidstnævnte udgør beskæftigelsessituationen kun en delmængde af deres problemstilling (Caswell & Dall, 2015:259). I den danske forskning af unge arbejdsløse, beskrives det, at mange af de unges liv er præget af en række problemstillinger, som stiller spørgsmålstejn ved deres parathed for uddannelse og arbejde. Undersøgelser påpeger, at der er en stor gruppe unge der oplever en stor usikkerhed i forhold til arbejdsmarkedet og de krav der stilles. Der opleves altså en høj grad af sårbarhed i forhold til arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet, og man kan sætte spørgsmålstejn ved, om det skyldes de samfundsmæssige krav om uddannelse, som de unge er stillet overfor, og i forbindelse med de normative forskrifter om at ”jo mere uddannelse, des mere rustet til arbejde” også præger de unge. (Görlick & Katznelson et. al., 2001:14-15) (Katznelson & Jorgensen et. al, 2015:106). Men hvorfor oplever de unge denne usikkerhed og dette pres? Der har i Danmark de seneste år været både offentlig og politisk fokus på unge arbejdsløse og arbejdsløshedsproblematikker generelt. Den danske samfundsudvikling har gennem de senere år ført til et øget politisk fokus på udsatte grupper i samfundet. Fra politisk

hold har udmeldingerne været klare, hvilket kan ses i forbindelse med følgende citat af tidligere beskæftigelsesminister Mette Frederiksen:

”Regeringen vil presse eller tvinge de stærke unge i uddannelse eller arbejde, og for de svage unge skal der skabes særlige og målrettede forløb. For i gang skal de” (Mette Frederiksen i: Görlick & Katznelson et. al., 2001:8).

Det Politiske svar på udfordringen, har altså været et gennemgående fokus på uddannelse og på at bringe også de mest udsatte i en situation, hvor de bliver bedre rustet til at møde arbejdsmarkedets krav (Katznelson & Jorgensen et. al, 2015:13-14). Med kontanthjælpsreformen af år 2014, synes begrebsapparatet samtidig at have taget en drejning væk fra arbejdsmarkedet og over mod uddannelsessystemet. En diskurs, som på den ene side skal hjælpe og støtte de unge til at opnå en stabil og varig tilknytning til arbejdsmarkedet, men som på den anden side også etablerer et pres på de unge, for hvem uddannelse hverken har været eller er lige til (Katznelson & Jorgensen et. al, 2015:13-14). Så hvor fører denne udvikling os hen? Hvordan skal vi forstå de seneste års danske samfundsudvikling? Hvordan manifesterer denne udvikling sig i den aktuelle socialpolitik? Og kan disse tendenser forenes med de etiske forskrifter om autonomi og selvbestemmelse, i det sociale arbejde med unge arbejdsløse? Til at besvare disse spørgsmål, anvendes den australske samfundsforsker Carol Bacchis metode: ”Whats the problem represented to be?” (Bacchi 2009). Hensigten bliver her at undersøge de bagvedliggende diskursive mekanismer for meningsdannelser, hvilket involverer en historisk sporing af abstrakte logikker og ’common sense’ forståelser omkring det pågældende problem.

Problemfelt

I dette kapitel introduceres der til specialets problemfelt. Formålet med dette kapitel er at introducere til specialets fokus, problemstilling og problemformulering. Dette formuleres gennem afsnittet *forståelser af sociale problemer* afsnittet *autonomi og socialt arbejde*, hvor specialet også vil begrunde sit normative ideal. Afslutningsvist vil specialets problemformulering præsenteres.

Forståelser af sociale problemer

I dette afsnit vil der ses nærmere på sociale problemer og forståelser af sociale problemer. For hvad er egentlig et socialt problem? – og hvordan betragtes arbejdsløshed blandt unge som socialt problem? Sociale problemer og socialt arbejde, skal i følge Caswell og Dall, forstås i tråd med antologiens udgangspunkt som kontekstuelle og forhandlende størrelser, der ændre sig i takt med forskellige kulturelle, politiske og intentionelle forandringer. Når arbejdsløshed som socialt problem skal undersøges, er kan det være oplagt at kigge nærmere på, hvordan vi kan forstå socialt arbejde på beskæftigelsesområdet gennem de seneste års forandringer i både politik og praksis (Caswell & Dall, 2015:2015:259). Sociale problemer bruges almindeligvis som en betegnelse for forhold i samfundet, som man ønsker at ændre (Ejrnæs & Monrad:2013:51). Ifølge Maria A. Nissen er det afgørende, hvordan man forstår og forklare sociale problemer. I de vestlige kapitalistiske lande, og også i Danmark, findes der fænomener, som over tid har grundfæstet sig som noget, vi er relativt enige om er sociale problemer, for eksempel arbejdsløshed. I forståelsen af og arbejdet med sociale problemer er det væsentligt at beskæftige sig med sociale problemer på en måde, hvor commonsense-opfattelser udfordres. Ikke kun for kritikkens skyld, men for at kunne vurdere, hvordan det enkelte menneske er særlig, og ikke blot kan forhåndskonstrueres på grundlag af en institutionel kategori (Nissen, 2015:237-238). Den samfundsmæssige kontekst har væsentlig betydning for det sociale arbejde og dets udvikling. Det samme gælder for forståelsen af, hvad der er sociale problemer, og forklaringerne på, hvorfor de opstår. Et socialt problem er ligesom socialt arbejde et socialt fænomen. Der er dog forskel på, hvordan der tales om sociale problemer – herunder om og på hvilken måde vi ser, at samfundet, sociale problemer og socialt arbejde er knyttet til hinanden. (Nissen, 2015:234). Gennem en forholdsvis kort periode er der sket væsentlige skift i den måde, hvorpå arbejdsløshed og indsatsen heroverfor, forstås, italesættes og tilrettelægges. (Caswell & Dall, 2015:259). Det er altså disse skift og deres betydning for det professionelle sociale arbejde i praksis, der udforskes nærmere i dette speciale

Ifølge den australske policy forsker Carol Bacchi er der en tendens til, at der tales om en række sociale forhold som 'sociale problemer'. Bacchi mener at det er uklogt og upassende at fastslå at disse 'problemer' er eksisterende udelukkende på baggrund af

en politisk eller samfundsmæssig vedtagelse af problemerne. Dette antyder dog ikke, at der ikke er en lang række foruroligende forhold der skal gøres noget ved, men derimod ved, at man kalder disse forhold for 'problemer' eller 'sociale problemer' hæftes de på måder, hvorpå de bliver nødt til at blive undersøgt nærmere (Bacchi, 2009:xi). Specialet ønsker altså at rette opmærksomhed mod de måder, hvorpå specifikke repræsentationer af 'problemer', spiller en central rolle for hvordan vi bliver styret af staten. Specialet lægger sig derfor op ad Bacchis udlægning om, at: *"policies are problematizing aktivitetens"* (Bacchi, 2009:xi).

Statslig styring er komplekst, og en aktivitet der hele tiden er til stede. Et lands love og regler antager eller antyder hvad der opfattes som problemer. Ifølge Bacchi forudsætter de pågældende regler eller love særlige forståelser af et 'problem', disse forståelser af 'problemet' determinerer også en holdning til problemet og dermed også hvad der tænkes der skal gøres ved det (Bacchi, 2009:xii). Men hvorfor er det vigtigt at forstå hvordan sociale problemer bliver repræsenteret i dansk politik? Ifølge Carol Bacchi kan man med en policy analyse af problem repræsentationerne opnå en bedre indsigt i hvordan og hvorfor vi bliver styret som vi gør. Bacchi beskriver dette på følgende måde:

"(...)the argument is that, in order to understand how we are governed, we need to examine the problem representations that lodge within policies and policy proposals. Rather than accepting the designation of some issue as a 'problem' or a 'social problem', we need to interrogate the kinds of 'problems' that are presumed to exist and how these are thought about. In this way we gain important insights into the thought (the 'thinking') that informs governing practices" (Bacchi, 2009:xiii)".

Bacchi mener derudover, at der er en grundlæggende opfattelse af politik som en 'god' ting, som har til formål at 'løse' samfundsmæssige problemer. Dem der varetager politik er altså dem der 'løser' samfundets problemer. Når man taler om at løse, ligger der altså en forståelse af, at der rent faktisk er noget der har behov for at blive løst, altså at der er et eksisterende *problem*. Dette formodet 'problem' kan være, men er ikke nødvendigvis udtrykkeligt uddybet. Dette skal ses i forhold til, at de fleste politikere ikke officielt erklærer at der er et problem, som politikken henvender sig til at afhjælpe. Dette ligger implicit i hele forståelsen af politik – at politik i sin

natur udfører ændringer ved at antyde at noget bør ændres (Bacchi, 2009:ix). Denne antagelse – at formålet med politik er at *løse* 'sociale problemer' - forekommer oftest som en grundlæggende præmis i de fleste tilgange til politik. Ved at vise at politik i sin natur medfører en bestemt forståelse af hvad der behøver at ændres ('problemet') betyder det, at 'problemerne' bliver beskuet endogene i stedet for eksogene, og på denne måde kan politik være med til at forme og skabe problemerne i stedet for at løse dem (Bacchi, 2009:x). Det er altså ud fra denne måde at beskue sociale problemer på, at specialet finder det oplagt og magtpåbyggende, at gå tæt på diskurserne i aftaleteksterne. Når arbejdsløshed her behandles under overskriften 'sociale problemer', omhandler det i høj grad gruppen af personer med problemer udover ledighed (Caswell & Dall, 2015:259). I følgende afsnit vil specialet se nærmere på hvordan autonomi skal forstås i forhold til socialt arbejde samtidig vil specialets normative grundlag præsenteres.

Autonomi og socialt arbejde

I følgende afsnit vil der ses nærmere på, hvordan borgerens autonomi og selvbestemmelse skal forstås i forhold til socialt arbejde. Dette er for at belyse hvorfor netop unge arbejdsløses autonomi og selvbestemmelse skal anses, som et vigtigt element i socialt arbejde. Der stilles her spørgsmålet, hvad betyder autonomi for socialt arbejde?

"Al sand hjælpen begynder med en ydmygelse; hjælperen må først ydmyge sig under den, han vil hjælpe, og herved forstå, at det at hjælpe er ikke det at herske, men det at tjene." (Søren Kirkegaard) (Høilund & Juul, 2005:11)

Med dette citat fremført af Kirkegaard, vil specialet indlede til en gennemgang af hvordan autonomi skal forstås i det sociale arbejde. I den forbindelse kan det være relevant at se nærmere på socialt arbejdes etiske grundlag. Etik anses ifølge Dansk Socialrådgiverforening, for at være et principielt grundlag for alt socialt arbejde. De etiske principper i socialt arbejde er vedtaget af Dansk Socialrådgiverforening og af socialrådgivernes internationale organisation International Federation of social Workers (IFSW). I socialt arbejde opfattes fagetikken som en vejledning til den enkelte socialrådgiver og som en understregning af den enkeltes ansvar for at tænke

over sine handlinger. Socialrådgiverforeningens etikvejledning formulerer ti etiske principper hvor navnlig to har betydning for borgernes autonomi (Posborg & Nørlykke et. al., 2009:47- 52). Det drejer sig om principperne *Klientens deltagelse* samt *selvbestemmelse*:

”Ad. 6. Værdien om klientens deltagelse og samarbejdet med klienten præciseres med, at socialrådgiveren skal være loyal over for klientens interesser. Dette må – med borgens øjne – være den måske mest centrale værdi. Det er ikke ensbetydende med, at socialrådgiver og borger altid vil være enige, men det er altid i klientens interesse at blive behandlet med respekt, anerkendelse og i en engageret kontakt.” (Posborg & Nørlykke et. al., 2009:54) ”

”Ad 7. Værdien om klientens selvbestemmelse er præciseret, fordi socialrådgivere har adgang til at anvende tvang. En respekt for værdien om selvbestemmelse betyder, at det forventes, at socialrådgiveren arbejder for at minimere muligheden for legal brug af tvang. Værdien indebærer også, at socialrådgiveren skal betragte klientens personlige ansvar som en ressource frem for som en byrde, som socialrådgiveren skal hjælpe borgeren med at lægge fra sig. (Posborg & Nørlykke et. al., 2009:54)

Disse principper tager udgangspunkt i borgerens selvbestemmelse, og i respekt og anerkendelse af borgerens interesser, altså er der en betydelig sammenhæng mellem borgerens autonomi og selvbestemmelse, og det etiske grundlag for socialt arbejde. Borgerens muligheder for autonomi må derfor anses for at være et bestræbelsesværdigt mål i det sociale arbejde. Det at borgeren skal være et selvbestemmende individ i mødet med det sociale arbejde, beskrives også på følgende måde af Høilund og Juul, der mener at, socialt arbejde bør understøtte menneskelig opblomstring. Begrundelsen er, at dette er et gode for den enkelte, for samfundets institutioner og for samfundet som helhed. Den etiske kerne i socialt arbejde bør derfor ifølge Høilund og Juul være at understøtte den enkelte borgers mulighed for, så vidt muligt, at kunne forfølge sin egen vision om det gode liv (Høilund & Juul, 2005.:31). Ved menneskelig opblomstring forstås- en proces, hvor borgeren ud fra sin egen selvforståelse udvikler en identitet, der bygger på selvtillid, selvagtelse og selvværd (Høilund & Juul, 2005:31). Ud fra dette perspektiv må kernen i praktisk socialt arbejde være at bidrage til en vellykket identitetsdannelse, altså menneskelig

opblomstring. Denne påstand hviler på en antagelse af antropologisk karakter, eftersom anerkendelse er en universel betingelse for udviklingen af en socialt velfungerende identitet, må det sociale arbejde så vidt muligt bygge på anerkendelse af de værdier, den enkelte borger tilskriver sig selv. Socialt arbejde handler derfor ikke bare om at skabe anstændige materielle livsvilkår, men først og fremmest om at bidrage til, at alle får en chance for at virkeliggøre sig selv. Høilund og Juul mener derfor, at anerkendelse af det enkelte menneskes behov for etisk autonomi bør være det etiske grundlag for socialt arbejde (Høilund & Juul, 2005:31-32). I det praktiske sociale arbejde er der en betydelig risiko for, at arbejdet mislykkes, hvis ikke borgeren kan genkende sig selv eller identificere sig med det sociale arbejdes kultur og selvforståelse. Den centrale pointe ligger i borgerens oplevelse af at blive genkendt som den person, den pågældende selv mener at være (Høilund & Juul, 2005:30). Forklaringen på de mange fejlslagne aktiveringsprojekter, navnlig dem, der går under betegnelsen 'straksaktivering', skal søges i, at forvaltningerne ikke bygger aktivering på indsigt i borgerens identitet og selvopfattelse, men tværtimod ofte sender den pågældende ud i job, som han eller hun ikke kan identificere sig med (Høilund & Juul, 2005:30-31).

Der vil i dette speciale tages udgangspunkt i en normativ kritik af samfundet, med baggrund i en kritik af de aktuelle socialpolitiske tendenser i forhold til unge arbejdsløses autonomi. Specialet baserer sig altså på en forestilling om det gode liv, og ønsker dermed samtidig at belyse de betingelser der undergraver realiseringen om det gode liv. Specialets normative grundlag er fundet i en diskussion om hvordan det gode liv bør være, som allerede er indlejret i den moderne diskussion. (Høilund & Juul, 2005:19). Målet er altså ikke at formulere 'universalistiske' forestillinger om retfærdighed, men derimod har specialet fundet sit normative grundlag i forestillinger om det gode liv, som allerede er indlejret i moderne diskurser og praksisser og dermed er begrænset til en bestemt tidsalder og bestemt samfund (Rosa, 20014:78). Det er altså med baggrund i overstående tanker og beskrivelser af autonomi at specialet vil begrunde sit normative ideal, som efter egen opfattelse bør være det etiske grundlag for praktisk socialt arbejde. (Høilund & Juul, 2005:19). Der tages ydermere udgangspunkt i Axel Honneths anerkendelsesteori, hvis centrale antagelse er, at menneskets identitet først bliver virkelig gennem anerkendelse (Høilund & Juul,

2005:22). Det fremlagte normative ideal, vil i dette speciale holdes op mod 'virkeligheden' som den fremstår i Aftaleteksterne, som et kritisk spejl. Med afsæt i Honneths anerkendelsesteori vil der blive argumenteret for nødvendigheden af en særlig anerkendelseetik. Når dette anerkendelsesideal omsættes til praktisk socialt arbejde, betyder det, at princippet om etisk autonomi bør være det etiske grundlag for et socialt arbejde, der sigter på menneskelig opblomstring (Høilund & Juul, 2005:61). Eftersom anerkendelse af borgeren som et værdifuldt menneske og som ligeberettiget medlem af samfundets fællesskab, anses som den universelle betingelse for selvvirkeliggørelse, må socialt arbejde bygge på anerkendelse og dermed bygge på princippet om etisk autonomi (Høilund & Juul, 2005:61). I det følgende vil specialets problemformulering præsenteres.

Problemformulering

”Hvordan kan aktuelle socialpolitiske tendenser modarbejde unge arbejdsløses autonomi?”

Arbejdsspørgsmål

- Hvordan udvikler dansk socialpolitik sig i overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat?
- Hvordan fremstår de politiske forståelser af unge arbejdsløse?
- Hvad mener Hartmut Rosa om acceleration og hvordan kan det forbindes til dansk socialpolitik og unge arbejdsløse?
- Hvordan optræder acceleration som politisk diskurs rettet mod unge arbejdsløse i dag?

Afgrænsning

Dette afsnit har til formål at beskrive og argumentere for specialets valg af anvendte undersøgelser, metodevalg og teorier. Med afsæt i de forudgående afsnit skriver specialet sig ind i et kritisk problemfelt, hvor det findes interessant at gå tæt på forståelserne af unge arbejdsløse, for at se om der kan udpeges nye tendenser i den danske socialpolitik, som strider imod anerkendelses idealet om autonomi. Til dette har specialet fundet det opportunt at anvende Bacchis ”Whats the problem represented to be?” tilgang. Dette skal ses i lyset af, at metoden har et kritisk potentiale, som findes anvendelig i forhold til specialets kritiske position. Denne metode skal altså bidrage med en kortlægning af de aktuelle politiske forståelser, som derefter kritisk vil analyseres med hjælp fra Hartmut Rosas accelerationsteori. Der gøres opmærksom på at når der frem over henvises til ”Whats the problem represented to be?” tilgangen, anvendes forkortelsen WPR.

Axel Honneths anerkendelsesteori anvendes, som ramme for anerkendelsesbetingelserne, og skal dermed bidrage til at synliggøre om idealet om selvbestemmelse og autonomi kan realiseres i det sociale arbejde med unge arbejdsløse. I Honneths anerkendelses teori vil specialet afgrænse sig fra anerkendelses formen *kærlighed*, da den ikke findes relevant for specialets analysefokus. Derfor vil der i det følgende udelukkende lægges vægt på de to øvrige former for anerkendelse, *den retlige* og *Social værdsættelse*, og dertil vil der også kun tages udgangspunkt i de krænkelserformer der knytter sig til disse anerkendelsesformer, hvilket er *nægtelse af rettigheder* og *nedværdigelse af livsformer*. Til at bidrage med en ny dimension til den kritiske teori, inddrages Hartmut Rosas teori om acceleration og fremmedgørelse. Udover at tilbyde specialet et tidsligt perspektiv, komplementerer teorien sig samtidig til Honneths anerkendelses teori. Tilsammen vil disse teorier bevirke et nuanceret kritisk perspektiv, specialet positionerer sig med dette teoretiske afsæt konsekvent ud fra den nyere kritiske tradition, som disse teoretikere tilhører. Hvordan teorierne bliver anvendt i specialets analysedele vil blive begrundet i afsnittet *Analysestrategi*. Rosa inddeler den sociale acceleration i tre såvel analytisk som empirisk distinkte kategorier, nemlig *Teknologisk acceleration*, *Acceleration af social forandring* og *Acceleration af livets tempo* (Rosa, 2014:20). De tre kategorier, der blev fremlagt overfor, danner et tæt

sammenknyttet, uophørligt selvforstærkende feedback-system, og Rosa hævder, at den sociale acceleration i senmoderniteten har forvandlet sig til et selvkørende system, der ikke længere behøver nogen ydre drivkræfter (Rosa, 2014:38)

Specialet ønsker ikke at udføre en dybtgående analyse af det enkelte individs erfaringer. Det er altså ikke hensigten at analysere unge arbejdsløses erfaringer af anerkendelse eller mangel på samme, ligesom det heller ikke er intentionen at undersøge hvordan socialarbejdere agerer i relation til unge arbejdsløse. I gennem specialets analyse vil det derimod blive udpeget og diskuteret, hvordan aktuelle politiske tendenser, kan påvirke unge arbejdsløses muligheder for selvbestemmelse i den uddannelsesrettede indsats. Undersøgelser af det sociale arbejde, bør efter specialets overbevisning forholde sig til moralske fejludviklinger og samfundsskabte patologier. Eftersom specialet anlægger et normativt grundlag, bliver det muligt af diskutere og afgøre moralske spørgsmål, og på denne måde kan specialet forholde sig kritisk til aktuelle tendenser (Juul & Pedersen, 2012:320).

Afgrænsning af empiri

Dette kapitel vil beskrive specialets valg af anvendt empiri og materiale. Da specialet analytisk er inspireret af Bacchis diskursive analysestrategi, med henblik på at analysere policy og ændringer heri, anvendes derfor policy-tekster i form af aftaler om reformer af beskæftigelses indsatsen, som specialets primære empiri. Specialet har som udgangspunkt været interesseret i politiske tekster, der er i relation til den aktuelle debat om unge arbejdsløse i Danmark. Med Bacchis tilgang er formålet at udføre en dybtgående analyse af konkrete politiske udsagn og meningsdannelser. Dette kræver at man udvælger 'a practical text', som er en specifik politisk tekst, der skal fungere som specialets hovedempiri (Bacchi, 2009:34). I dette speciale udgør det empiriske grundlag aftaleteksterne til kontanthjælpsreformen '*Flere i arbejde*' fra 2002' samt den seneste kontanthjælpsreformen '*flere i uddannelse og job fra 2014*', der blev forhandlet i 2013 og trådte i kraft 1. Januar 2014 (beskæftigelsesministeriet). Aftaleteksterne har en afgørende rolle i udførelsen af undersøgelsen, og anses som specialets hovedempiri. Der gøres opmærksom på, at når der i specialet herefter henvises til aftaleteksterne anvendes betegnelserne AT02 og AT13. Årsagen til, at specialet har valgt at inddrage disse tekster som hovedempiri er, at der i begge

aftaletekster er et fokus på unge arbejdsløse. Derudover kan der ved at anvende AT02 komparativt til AT13, opnås en synliggørelse af, hvordan forståelsen af unge arbejdsløse har udviklet sig over tid, og dermed muliggøres det at fastlægge, hvad der kan karakteriseres som 'aktuelle' tendenser i dansk socialpolitik.

Udover specialets hovedempiri, kan det være oplagt og nødvendigt i relation til Bacchis metodetilgang, at inddrage andre diskursive mekanismer og supplerende materiale. Dette begrundes af Bacchi på følgende måde:

"Policies are usually located within a web of related or interconnected policies that need to be considered as part of your analysis" (Bacchi, 2009:4)

"(...)it is often, even usually, necessary to examine related texts, including such things as parliamentary debates, ministerial pronouncements, related government reports and media statements, to build up a fuller picture of a particular problem representation" (Bacchi, 2009:20).

Det anvendte empiriske materiale udgøres på den baggrund yderligere af følgende:

- Aftaleteksterne til kontanthjælpsreformerne af år 2002 og 2013
- Mette Frederiksens udmelding af beskæftigelsespolitiske mål for 2015
- Regeringens Helhedsplan, 2016¹

Det kunne være oplagt og interessant at inddrage flere aftaletekster, der strækker sig over en længere periode, da dette ville give et mere nuanceret billede af hvilken udvikling, der er sket i repræsentationen af problemet og i forståelsen af unge arbejdsløse, og dermed anlægge undersøgelsen en større repræsentativitet og validitet. Dette er blevet fravalgt på grund af den tid og det omfang, som specialet nu engang er underlagt. Det skal dog heller ikke udelukkes, at specialet kunne have anvendt andre dokumenter, som kunne have været mere eller lige så opportune eller behjælpelige i

---

¹ Se bilag 1

specialets analyse. En mere fyldestgørende beskrivelse af hvordan materialet er blevet udvalgt, vil finde sted i specialets *Metode* afsnit.

Baggrund

I dette afsnit vil baggrunden for specialets problemfelt præciseres. Afsnit har til formål at tydeliggøre potentialet i anvendelsen af et historisk perspektiv, som baggrund til specialets analyse. Dernæst vil der foretages en beskrivelse af overgang fra velfærdsstat til konkurrencestat, med det formål at belyse hvad dette har betydet for den aktuelle socialpolitik og dermed også det sociale arbejde. Indledningsvis vil specialets anvendelse af et historisk perspektiv præsenteres.

Et historisk perspektiv

Ifølge Rosa kan de normer der lægges til grund for vurderingen af sociale institutioner og strukturer, ikke tages fra et eller andet ahistorisk standpunkt hævet over samfundet (Rosa, 2014:60). Det historiske perspektiv findes gennemgående vigtigt, ikke kun for specialets analyse, men også for den grundlæggende forståelse af dansk socialpolitik, da det er med til at give et nuanceret billede af den aktuelle virkelighed, og til at forstå forandringer indenfor socialpolitikken og på beskæftigelsesområdet. Det historiske perspektiv beskrives ydermere på følgende måde af Antropologen David C. Pitt, der beskriver nødvendigheden af dokumentarisk materiale for at forstå samfundet og sociale processer så fyldestgørende som muligt således: *”De dokumentariske kilder giver et vigtigt indblik i den verden, der ikke kan iagttages, men som er en iboende del af det, samfundsforskeren ønsker at forstå. Nutiden er en for flad dimension til, at det er muligt i tydelig relief at kunne se det sociale landskabs mere vidtstrakte træk. Det, der er strukturelt betydningsfuldt, er ofte det konstante og det, der varer ved. Men hvis en tidsbyrde er nødvendig for at forstå det, der er konstant, er den endnu mere vigtig for at forstå forandringerne. Nutiden giver en illusion om stabilitet. Disse forandringer (og mange steder i verden er de både hastige og omfattende) og deres nuværende forgreninger eller konsekvenser kan kun forstås gennem historisk tilvejebragt viden.”* (Pitt, 1972 i: Duedahl & Hviid, 2010:18)

Denne opfattelse deles også af Bacchi, der tilmed tillægger en kulturel dimension, som værende vigtig for en fyldestgørende analyse. Ifølge Bacchi har politik nemlig en

ubestridelig kulturel dimension, som skal ses i forhold til den specifikke historiske og nationale kontekst. Bacchi mener, at der kan være en fordel i at tænke på politik i mere antropologiske term og som et kulturelt produkt. Dette udføres ved at stille spørgsmålet omkring politikens udspring og hvordan den opererer. På denne måde kan man opnå en forståelse af hvordan styring finder sted og hvad det betyder for dem der bliver styret. (Bacchi, 2009:ix). Man må altså derfor se policy i et bredere perspektiv. (Bacchi, 2009:ix). Det historiske perspektiv beskrives på følgende måde af Bacchi: *”To assist with this task it is important to consider the web of policies, both historical and contemporary, surrounding an issue. One reason this is so important is because context matters – what you deduce about the specific case you study will reflect the circumstances affecting it.”* (Bacchi, 2009:20).

I følgende afsnit vil specialet derfor se nærmere på den historiske udvikling i den danske stat, hvor der vil være fokus på overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat, samt udviklingen i den danske socialpolitik. Dette findes nødvendigt både for at forstå hvilket menneskesyn og hvilket normset der er gældende i dag, men også hvad der lægger til grund for de aktuelle forståelser af unge arbejdsløse samt de aktuelle socialpolitiske tendenser i Danmark. Her påpeges dog specialets tidsaspekt og omfangsmuligheder i forhold til en fyldestgørende historisk og kulturel beskrivelse. Til trods for disse begrænsninger, findes det dog stadig vigtigt at inddrage elementer der kan belyse dette i forhold til analysen.

Fra velfærd til konkurrence

Hvad skal der forstås ved begrebet velfærdsstat eller velfærdssamfund? Begrebet er ifølge Søren Juul ikke noget fast eller uforanderligt. Målene for velfærdspolitikken formuleres i en bestemt historisk situation og forandre sig dermed med den historiske udvikling (Høilund & Juul, 2005:125). Men er Danmark stadig en velfærdsstat? Og er de værdier velfærdsstaten i sin oprindelig form er forankret i stadig gældende i dag? Søren Juul mener at den politiske og økonomiske neoliberalisme har påvirket velfærdspolitikken, og han mener at de to har indgået en uhellig alliance, som strider mod velfærdsstatens værdigrundlag (Juul, 2013:25-26). Dette kapitel vil derfor se nærmere på udviklingen i den danske velfærdsstat og den danske velfærdspolitik. Formålet er at finde ud af hvordan denne udvikling manifesterer sig i aktuelle

socialpolitiske tendenser, og hertil anvendes henholdsvis Søren Juul og Ove k. Pedersens analyser af overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat. Dette skal bidrage til at give specialet et historisk fundament. Der vil her lægges vægt på neoliberalismens indtrædelse i Danmark, og hvad overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat har betydet for menneskesynet og de samfundsmæssige og politiske normer.

Ifølge Juul voksede den danske velfærdsstat i et spændingsfelt mellem forskellige solidaritetsformer, og store dele af dansk socialpolitik kan forstås i lyset heraf (Høilund & Juul, 2005:129). Ved at sikre nogle minimumsstandarder for borgernes levestandard blev der skabt en medborgerlig solidaritet, der styrkede den sociale sammenhængskraft, og med velfærdsstaten blev der skabt et system, der giver alle borgene lige muligheder for at stræbe efter det gode liv. (Høilund & Juul, 2005:129-130). I velfærdsstaten opstod universelle socialpolitiske reformer, med tanken om, at universaliteten var en grundbetingelse for at undgå de stigmatiserende konsekvenser, som historisk havde været forbundet med modtagelse af ydelser fra det offentlige. Den gode og retfærdige socialpolitik skulle anerkende alle borgere som ligeberettigede medlemmer af et medborgerligt fællesskab (Høilund & Juul, 2005:130).

Ove k. Pedersen beskriver, at det var krisen i 1970'erne der indvarslede overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat. Med denne overgang har en ny forestilling om mennesket og om fællesskabet vundet gehør, og nutidens dominerende forestilling er, ifølge Pedersen, samfundsökonomien (Pedersen, 2011:188). Pedersen mener, at der er sket en ændring i de økonomiske, politiske og kulturelle institutioner, der karakteriserer den politiske økonomi i Danmark. Velfærdsstaten er altså under omlægning, og en ny form for stat er under dannelse, nemlig *konkurrencestaten*. Pedersen inddrager begrebet konkurrencestat, med det formål at vise, at det i dag er en delvis anden stat, og en delvis anden politisk kultur, der karakteriserer dansk politik, end den, som blev forkyndt med 2. Verdenskrigs afslutning. Udviklingen starter med ændringer i forestillinger og med introduktionen af nye idealer, og dermed med ændringer i den politiske kultur. Konkurrencestaten, er anderledes end velfærdsstaten. I modsætning til velfærdsstatens ønske om at kompensere og beskytte befolkningen og virksomhederne mod konjunkturudviklinger i den internationale

økonomi, søger konkurrencestaten aktivt at mobilisere befolkningen og virksomhederne til at deltage i den globale konkurrence. (Pedersen, 2011:11-13) Det er også en stat der ønsker at fremme dynamik fremfor velfærdsstatens søgen efter stabilitet. Konkurrence staten er med andre ord en mere dynamisk stat end velfærdsstaten (Pedersen, 2011:14-15). Velfærdsstatens forestilling om den eksistentielle personlighed, er i dag afløst af forestillingen om den opportunistiske person, som har indsat økonomismen som samfundets førende ideologi. Konkurrencestaten søger at gøre den enkelte ansvarlig for sit eget liv, og ser fællesskabet som knyttet til arbejdet og frihed som identisk med friheden til at realisere egne behov. Idealet om den eksistentielle personlighed omformuleres altså til idealet om ” den opportunistiske personlighed” (Pedersen, 2011:188).

Ifølge Pedersen, er den vigtigste pointe, at der sker i skift i menneskesyn mellem velfærdsstat og konkurrencestat, og at den moderne danske stat har gennemløbet tre faser, hver baseret på forestillinger om individ og individualitet (Pedersen, 2011:173): Konkurrencestatens menneskesyn synes altså anderledes i forhold til velfærdsstatens menneskesyn (Pedersen, 2011:169). Bevægelsen fra velfærdsstat til konkurrencestat, henviser altså ikke bare til forandringer i samfundets økonomiske og politiske funktionsmåde, men også i vore personlige værdisystemer. Og han påpeger spørgsmålet, om det menneskesyn, som gennemsyrrer konkurrencestaten, er foreneligt med ideen om et solidarisk velfærdssamfund (Juil, 2013:25). Til forskel fra Pedersen argumentere Juul for, at konkurrencestaten, er et resultat af et neoliberalt angreb på velfærdsstaten, som truer de værdier, denne er forankret i. Ønsket er en minimalstat med lave sociale ydelser, som fremmer den enkeltes initiativ og virkelyst, og det menneskesyn, som konkurrencestaten søger at fremme er det entreprenante og ansvarlige individ, der klarer sine problemer på egen hånd og bidrager til fællesskabet gennem samfundsnyttigt arbejde. Ifølge Juul har den politiske og økonomiske neoliberalisme altså påvirket velfærdspolitikken (Juil, 2013:25-26). Juul mener også, at neoliberale ideologier i dag har spredt sig til hele samfundet, hvor tankegangen er, at ekstensive offentlige sikringssystemer frembringer en egoistisk krævementalitet, som underminerer menneskers vilje til at bidrage til fællesskabet (Juil, 2013:28).

Konkurrencestaten har altså ikke bare med politik og økonomi at gøre, men indebærer også forandringer i den politiske kultur og i de værdier, det danske fællesskab hviler

på. Pedersen argumenterer i sin analyse af overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat, at idealer, værdier, holdninger og normer, udgør grundlaget for al politik og politisk forandring. Det er altså i ændringerne i den politiske kultur, hvor grundlaget for forandringer i det sociale arbejde og de sociale institutioner skal findes.. I sin analyse anvender Pedersen derfor begreberne værdier og kultur med et teoretisk formål:

”Med værdier skal forstås, de grundantagelser, der ligger bag argumenterne i hverdagens politiske debatter, og som kan ”findes frem” ved at analysere med bistand fra idehistorie/filosofi. Med politisk kultur, skal forstås, hvilken frihed af værdier der i en bestemt periode karakterisere et lands institutioner, politiske såvel som sociale”(Pedersen, 2011:169).

Ifølge Pedersen er det altså ved at kigge på den politiske kultur, at man kan se velfærdsstatens forandringer. Pedersen definerer den politiske kultur, som værende de idealer og værdier, der viser sig, i politiske beslutninger. På den måde kan politiske beslutninger blive til normer, der kan ændre vores syn på os selv og på samfundet som helhed (Pedersen 2011: 33-34). Men hvad betyder overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat for dansk socialpolitik? Og hvordan manifesterer ændringerne i den politiske kultur sig i socialpolitikken? I følgende afsnit vil specialet se nærmere på hvad skiftet fra konkurrencestat til velfærdsstat har betydet for dansk arbejdsmarkedspolitik.

Da socialpolitikken flyttede hjemmefra

Konkurrencestaten og dens forestillinger om arbejdet, har ændret det arbejdsmarkedspolitiske område i Danmark. Med regeringsskiftet i 2001 skiftede arbejdsmarkedspolitikken navn til beskæftigelsespolitik, og socialministeriet blev tømt for opgaver der havde med borgerens arbejdsmarkedstilknytning at gøre (Bredgaard & Jørgensen et. al., 2011:10). Allerede ved regeringens tiltrædelse demonstrerede den en ny forståelse af den aktive arbejdsmarkedspolitik. Dette skift skal ses som mere end blot en kosmetisk navneændring, for samtidig med opgaveflytningen, foregik der en indsnævring af problemforståelsen i beskæftigelsesindsatsen (Bredgaard & Jørgensen et. al., 2011:17).

Beskæftigelsesindsatsen blev indrettet efter, at øge det effektive arbejdsudbud gennem målet om hurtigst muligt i arbejde (Bredgaard & Jørgensen mfl., 2011:10-13). Udbetaling og administration af offentlig forsørgelse foregår nu i en adskilt del af den kommunale forvaltning, hvilket skal sikre, at jobcentrene udelukkende fokuserer på den aktive beskæftigelsesindsats (Bredgaard & Jørgensen et. al., 2011:10). Et af argumenterne for at indføre den såkaldte ”enstrengede beskæftigelsesindsats” var, at de ledige kun skulle henvende sig ét sted. Målet var at gøre beskæftigelsesindsatsen mere jobrettet og få alle ’hurtigst muligt i arbejde’ (Paulsen, 2017:14).

Man kan tale om, at politikområdet på såvel indhold som organiseringssiden er blevet voldsomt reformeret på baggrund af neoliberalismens fremvækst, hvilket har medført at beskæftigelsespolitikken er blevet institutionaliseret. Beskæftigelsespolitikken institutioner skal skabe lige muligheder ved at fjerne barrierer for arbejde, men også ved at kontrollere, at den enkelte nu også arbejder eller forbedre sig til det (Pedersen, 2011:199) Og Ifølge Ove. K. Pedersen er: *”Der en livsanskuelse til forskel på velfærdsstat og konkurrencestat...frem er trukket beskæftigelsespolitikken og den aktive arbejdsmarkedspolitik. Men generelt er der ved at blive gennemført en omorganisering af staten – dens organisation og funktioner – med det formål at gøre den egnet til at skabe konkurrencekraft”*(Pedersen, 2011:198)

Der opstår derved en tendens til at sætte velfærdsapparatet ind, hvor der eksisterer barrierer for beskæftigelse, og at gøre det ved at etablere tilskyndelser til at arbejde. Det er nemlig i den neoliberale forestillingen om livet som arbejde, der gør, at beskæftigelsespolitikken sammen med den aktive arbejdsmarkedspolitik i stigende grad lægger uddannelsespolitikken under sig og generelt er på vej til at udgøre en logistik bestående af incitament, der tilskynder til at arbejde og sætter grænser for lysten og egennyttens til ikke at arbejde (Pedersen, 2011:199). Der er altså ifølge Pedersen en livsanskuelse til forskel på velfærdsstat og konkurrencestat, og dermed også på den førende socialpolitik

Meget af socialpolitikken, er altså gennem denne opgaveflytning, blevet absorberet i ”beskæftigelsespolitik”. Der er således Baadsgaard og Jørgensen sket ændringer af såvel indhold i politikken, organisering af indsatsen som med udførelsen af opgaver i forhold til arbejdsmarkedet. Men hvad betyder det for det sociale arbejde med unge arbejdsløse? Og hvilke konsekvenser har det for socialrådgiverne og

kompetencesikringen i jobcentrene? (Baadsgaard & Jørgensen 2012:192). Reformeringerne på området har, ifølge Baadsgaard, medført fundamentale skift i det sociale arbejdes indhold og organisering. Det indbefatter bl.a. et skift fra klientorienteret arbejde til administrativt arbejde, et skift i sammensætningen af medarbejdere samt i oplevelsen af autonomien i arbejdet og endelig et skift i udførelsen af arbejdet, der kan betyde dilemmaer af etisk og faglig karakter. Der er således tale om forandringer, der kan have stor betydning for den faglige praksis i jobcentrene (Bredgaard & Jørgensen et. al., 2011:192). Samlet kan det siges at politikken indhold er ændret og organiseringen er blevet gennemgribende forandret. Dette betyder altså store ændringer i forhold til det socialfaglige arbejde. Denne udvikling i socialpolitikken og på arbejdsmarkedsområdet sætter altså spor i forudsætningerne for at udføre socialt arbejde i de sociale institutioner (Baadsgaard & Jørgensen 2012:193). Ifølge Høilund og Juul er der en udbredt arbejdsmarkedsrettet indstilling i det sociale arbejde. Der eksisterer en social dømmekraft i institutionerne, der ureflekteret overtager politiske signaler om 'flere pligter og færre rettigheder', 'noget for noget' og 'øget ansvar for eget liv' (Høilund & Juul, 2005:96). I det nuværende samfund er det tydeligt, at den sociale værdsættelse i vid udstrækning er bestemt af, hvordan den enkelte borger bidrager til samfundet gennem formelt organiseret arbejde. Det er altså i dette lys, vi skal forstå ideologien om >noget for noget<, aktiveringspolitikken og en retorik, der taler om en bedre balance mellem rettigheder og pligter. Store dele af socialpolitikken styres af en værdiorientering, der gør selvforsørgelse og arbejdsmarkedsdeltagelse afgørende for, hvilket mål af værdsættelse der tilkommer den enkelte. (Høilund & Juul, 2005:134) de sociale anerkendelsesforhold er således sammenflettet med fordelingen og organiseringen af det samfundsmæssige arbejde (Honneth, 2003 i: Høilund & Juul, 2005:134).

Ifølge Morten Ejrnæs er nogle former for politik, og deriblandt mest udpræget socialpolitik, blevet overtruffet af forestillingen om "den nødvendige politik", der knytter sig til tanken om at Danmark, for at kunne klare sig i den internationale konkurrence, bliver nødt til at afvikle nogle former for socialpolitik og erstatte dem med en arbejdsmarkeds- og vækst politik, der skal stimuleres gennem konkurrence på alle planer. (Ejrnæs, 2016:8). Ifølge Ejrnæs er Socialpolitiske spørgsmål altså i dag omdefinert til arbejdsmarkedspolitiske. Denne omdefinering er netop blevet understøttet af, at forsørgelsespolitikken er flyttet fra socialministeriet til

beskæftigelsesministeriet. Socialpolitiske mål om at forhindre mennesker i at blive fattige overtrumfede af mantraet ” det skal kunne betale sig at arbejde”, der fremføres i enhver sammenhæng, når forsørgelsesydelsens niveau diskuteres, som om det var en selvfølge, at alle kan arbejde og finde ansættelse på et marked med fri konkurrence. Diskussionen er kommet til at dreje sig om, hvis skyld det er, når mennesker ikke har arbejde i stedet for at dreje sig om at sikre menneskers tryghed, når de ikke kan forsørge sig selv (Ejrnæs, 2016:8). Selvom området politisk er blevet omdøbt til beskæftigelsespolitik handler arbejdsmarkedspolitik altså både historisk og aktuelt om andet og mere end at finde den kortest mulige vej i beskæftigelse (Bredgaard & Jørgensen et. al., 2011:9). Der er samtidig tilsyneladende genopstået en såkaldt ’arbejdsetik’, som oprindeligt blev formuleret i den tidlige kapitalisme, der tilsiger at mennesker er moralsk forpligtede til at yde deres ypperste, og at arbejde er en dyd, mens lediggang er roden til alt ondt (Hviid, 2004:50). Muligheden for individuel identitetsdannelse hænger i dag direkte sammen med den samfundsmæssige fordeling og opfattelse af arbejdet, herunder opfattelsen af, hvad der er værdifuldt arbejde, og hvad der er rigtigt arbejde. (Høilund & Juul, 2005:138).

Metode

I dette kapitel vil specialets videnskabssteoretiske afsæt og metodiske tilgang blive klarlagt, for at tydeliggøre, hvilket teoretisk ståsted specialet positionerer sig ud fra. Dette er med henblik på at tilkæde specialets syn på viden og hvilken metodisk tilgang der er til specialets empiri. Videnskabssteoretisk opererer specialet inden for den nyere kritiske tradition, idet der udarbejdes en kritisk analyse af hvordan aktuelle socialpolitiske tendenser kan modarbejde unge arbejdsløses autonomi. Dette er gennem en analyse af forståelserne af unge arbejdsløse i aftaleteksterne til kontanthjælpsreformerne af år 2002 og 2013. Hertil anvendes Carol Bacchis policy analyse tilgang, som tilbyder en metodetilgang der fordelagtigt kan anvendes til specialets empiri. Først introduceres der til specialets videnskabssteoretiske udgangspunkt i afsnittet *videnskabsteori*, efterfulgt af en gennemgang af specialets *Metode* og *Metodiske overvejelser*. Dernæst vil afsnittene *kildesyn* og *kildekritik* samt *litteratur og materiale søgning* gennemgås, hvorefter Carol Bacchis *Whats the problem represented to be?* Tilgang beskrives. Slutteligt vil specialets *analysestrategi*

blive præsenteret. Efter metodeafsnittet præsenteres specialets teoriafsnit i kapitlet *Teori*.

Videnskabsteori

I det kommende afsnit vil der blive redegjort for specialets videnskabsteoretiske og analytiske udgangspunkt, for at tydeliggøre hvilket teoretisk ståsted specialet positionere sig ud fra. Dette udføres med henblik på at tilkendegive specialets syn på viden, på baggrund af et ønske om gennemskuelighed i forhold til specialets resultater, og i forhold til hvordan specialet anskuer undersøgelsens anvendelsesmuligheder og udfald. Specialet ønsker som nævnt, at indtage en kritisk position i forhold til nye tendenser i socialpolitikken. Det videnskabsteoretiske afsæt er derfor inspireret af ideer fra den nyere kritiske tradition. Der vil i det følgende blive redegjort for traditionen, og samtidig vil der diskuteres og reflekteres over, hvad netop denne tradition kan bidrage med i forhold til specialets undersøgelse.

Kritisk teori

Den kritiske teori kom som et opgør mod de positivistiske idealer om, at videnskaben er objektiv og neutral. Den kritiske traditionen var i sit udgangspunkt inspireret af marxismen, med kendte repræsentanter som Adorno og Horkheimer. I dag tales der om tre generationer inden for kritisk teori. Den første generation sættes i forbindelse med den kritiske tænkning og henviser til før nævnte Horkheimers og Adornos marxisme. Den anden generation forbindes med Habermas' kommunikative eller sprogfilosofiske paradigme og den tredje generation bygger på Honneths anerkendelsesparadigme. Disse tre generationer er fortalere for forskellige normative idealer og begrunder også idealerne forskelligt (Juil & Pedersen, 2012:320). Alle tre generationer har dog en fælles grundopfattelse om, at samfundsvidenskaben har et emancipatorisk sigte, og at socialkritikken drejer sig om, at blottlægge udviklingstræk i samfundet, som står i vejen for menneskelig udvikling. Dette forudsætter både en teori om, hvad der er grundbetingelsen for en vellykket menneskelig væren, og en teori om, hvordan samfundet undertrykker "det menneskelige". Det er også denne opfattelse specialet lægger sig op ad sin ontologi, da ønsket netop er, at belyse et udviklingstræk i samfundet, som efter specialets forståelse kan ses som en hæmsko for en menneskelig udvikling. Den kritiske teori har ifølge Juil en realistisk ontologi,

og operer dermed med en faktisk eksisterende verden. På baggrund af den videnskabsteoretiske tilgang, bliver det derfor specialets opgave, at kritisere fakticiteten i lyset af specialets ideal, og på den måde vise at virkeligheden strider mod idealet (Juul & Pedersen, 2012:320). I specialet vil der tages udgangspunkt i den tredje generation inden for kritisk teori, og inspirationen er bl.a. hentet fra Honneths opfattelse af den normative samfundsteori. Honneth mener, at udgangspunktet for en normativ samfundsteori må være et begreb om de allermest formelle betingelser for, at et menneske kan leve godt og realisere sig selv. Ifølge Honneth vil det uden et sådan begreb, ikke kunne lade sig gøre, at begrunde en kritik af de forhold i samfundet, der står i vejen for menneskelig selvrealisering. Honneth opfatter anerkendelse som en eksistentiel betingelse for et vellykket menneskeliv, og mangel på samme kan ifølge Honneth føre til identitetstab, skade og lidelse for den enkelte, til social eksklusion og til en svækkelse af samfundets sammenhængskraft. På baggrund af denne opfattelse udvikler Honneth, Inspireret af Hegel, en teori om anerkendelse (Juul & Pedersen, 2012:336).

Anvendelse af kritisk teori

Ifølge Honneth bør det normative standpunkt være forankret i dårligt stillede menneskers krænkelsererfaringer, og den kritiske analyse skal identificere de forhindringer for anerkendelse, som findes i samfundet. (Juul & Pedersen, 2012:338). Dette gøres på baggrund af, at det kan sandsynliggøres, at udviklingen i samfundet udgør en barriere for tilfredsstillelsen af socialhistorisk erhvervede anerkendelsesbehov, og at udviklingen fører til skade og lidelse for bestemte befolkningsgrupper, hvor der derfor er tale om en moralsk fejludvikling, som bør imødegås. (Juul & Pedersen, 2012:338). Vidensproduktionen drejer sig med andre ord, om at identificere sociale fejludviklinger, der forhindrer mennesker og grupper i at opnå den anerkendelse, som er grundbetingelsen for det gode liv. Dette skal ses som en fortolkningsopgave, hvor forskeren må argumentere overbevisende for, at der virkelig er en konflikt mellem idealet og virkeligheden (Juul & Pedersen, 2012:340-341). På den måde bliver det muligt, at gennemføre en mere konkret kritik af, hvad der i lyset af anerkendelsesidealet må opfattes som en moralsk fejludvikling, og kritiske analyser med forankring i anerkendelsesteorien, retter opmærksomheden mod de krænkelser af anerkendelsesbetingelserne, der finder sted i samfundet. I dette speciale, gælder det om hvorvidt de nye socialpolitiske tendenser modarbejder unge

arbejdsløses autonomi. Selve undersøgelsen vil på baggrund af ovenstående udføres gennem en normative kritik der hævder, at en social formation eller et socialt arrangement ikke er godt eller legitimt i lyset af normer og værdier, der selvfølgelig må defineres eller identificeres og retfærdiggøres uafhængigt. Her sigter specialet altså på en etisk kritik der er baseret på en forestilling om det gode liv. Argumentationen handler her ikke om retfærdighed, men om muligheden for lykke. Den kritiske del af analysen vil således generelt tage form af en identificering af strukturer og praksisser, der forhindrer unge arbejdsløse i at realisere det gode liv (Rosa, 2009:78). Da det kan være vanskeligt at definere normer, værdier eller forestillinger om det gode liv, der kan betragtes som almindeligt accepterede eller legitime, har specialets normative ideal derfor taget udgangspunkt i diskussioner om det gode liv, som allerede er indlejret i moderne diskurser og praksisser og dermed er begrænset til en bestemt tidsalder og bestemt samfund (Rosa, 2009:78)

Selvom om Honneth tilråder, at kritiske analyser ud fra anerkendelsesteorien i første omgang fokuserer på de krænkelser, der finder sted i direkte menneskelige relationer, er det ifølge Søren Juul alligevel også muligt, at anvende teorien over for overordnede strukturelle og diskursive betingelser. Dette begrundes ved, at det ifølge Honneth er socialfilosofiens opgave, at kritisere fejludviklinger i samfundet, og derfor bliver det i højere grad netop også den kritiske teoris opgave, at interessere sig for de strukturelle krænkelser af anerkendelsesbetingelserne, der finder sted i samfundet - eksempelvis i velfærdsinstitutionerne og i velfærdspolitikken (Juul & Pedersen, 2012:343-344). Denne tanke deles også af Hartmut Rosa, der ligesom Honneth mener, at de styrende intentioner i kritisk teori, er identificeringen af sociale patologier som et overordnet mål, (Rosa, 2014:60). Ifølge Søren Juul, er det til trods for, at krænkelser erfaringerne udgør den empiriske begrundelse for idealet, også muligt, at udgangspunktet i en anerkendelsesteoretisk analyse, ikke nødvendigvis altid må være en identifikation af krænkelser i direkte mellemmenneskelig interaktioner. Specialets ønske om ikke blot at undersøge den direkte relation mellem socialrådgivere og borgere, skal ses i lyset af, at de anerkendelsesteoretiske analyser, på baggrund af idealet, også gør det muligt, at kritisere bredere samfundsmæssige og politiske udviklingstendenser, hvis disse altså er i kollision med anerkendelsesidealet. Dette bliver netop også dette speciales formål, at undersøge bredere samfundsmæssige og politiske udviklingstendenser for at se om disse er i kollision med idealet om unge

arbejdsløses autonomi. På denne måde bliver det også muligt for specialet at få et mere nuanceret billede af de bagvedliggende faktorer for hvad der kan modarbejde de unge arbejdsløses autonomi. Dette udføres ved, at sætte anerkendelsesidealet op over for den sociale virkelighed, som et kritisk spejl, hvilket gør det muligt, at begrunde en kritik af de forhold i samfundet, som strider i mod idealet. Derfor tages der i specialet udgangspunkt i de forandrede værdier og tænkemåder, samt de politiske tendenser og vilkår som kan stride mod anerkendelsestanken (Juul & Pedersen, 2012:343-345). Det er også ud fra denne opfattelse af den anerkendelsesteoretiske analyse, at specialet begrundes sit fokus. Derfor ønsker specialet, at anvende empiri i forbindelse med relevant teori, for derefter, at komme med egne fortolkninger af den sociale verden. Dette skal i sidste ende give et helhedsorienteret billede af, hvad der kan opleves som en krænkende udvikling, for målgruppen - unge arbejdsløse.. (Juul & Pedersen, 2012:345)

En ny dimension til den kritiske teori

For at give det videnskabsteoretiske afsæt for specialet en ny dimension, vil Hartmut Rosa inddrages. Dette begrundes ved, at selvom en samtidig version af kritisk teori, skal være tro mod de oprindelige intentioner hos grundlæggerne af denne tradition, skal den dog ikke lade sig binde på mund og hånd af de metodologiske hensyn, der ifølge Rosa ikke længere er helt fyldestgørende for en analyse af nutidens samfund. (Rosa, 2014:59). Det betyder ifølge Rosa, at nye tilgange til kritisk teori ikke kan følge de gamle metodologiske og teoretiske indsigter blindt (Rosa, 2014:60). Men hvad er så ifølge Rosa de styrende intentioner i kritisk teori? Her følger Rosa Honneths tanke om, at identificeringen af sociale patologier er et overordnet mål (Rosa, 2014:60). Da det normalt er virkelig menneskelig lidelse, der er det normative udgangspunkt for den kritiske tradition, er det normative grundlag dermed klart henlagt inden for rammerne af de sociale aktøres konkrete erfaringer. Lidelse er dog ifølge Rosa imidlertid ikke identisk med bevidst modstand. Der er derfor altid den mulighed, at de sociale aktører lider uden rigtig at være klar over det (Rosa, 2014:60). Rosa mener, at de sociale betingelser, der undergraver vores evne til selvbestemmelse, og som reducerer vores potentialer for individuel og kollektiv autonomi, bør identificeres og kritiseres, da de systematisk fratager folk muligheden for at realisere deres forestillinger om det gode liv (Rosa, 2014:62). Ud fra denne tanke, bliver det dermed de aktuelle socialpolitiske tendenser, der bliver specialets

mål for kritik Specialet lægger sig også op ad denne tanke, at de unge arbejdsløse ikke nødvendigvis er klar over deres 'lidelse', hvilket derfor også er taget i betragtning i forhold til valg af metode og analysetilgang.

Metode

I specialets metodeafsnit findes det vigtigt at skabe gennemsigtighed, både i forhold til hvordan litteratur- og materialesøgningen har fundet sted, men også hvordan specialet ønsker at benytte de fundne dokumenter i selve analysen. Først præsenteres en beskrivelse af *dokumentanalysen som forskningsmetode*, derefter gennemgås specialets *metodiske overvejelser*, efterfulgt af afsnittet *kildesyn og kildekritik, litteratursøgning*. Dernæst præsenteres specialets anvendte metode i afsnittet *Whats the problem represented to be?*, og til sidst vil specialets *analysestrategi* udpensles.

Dokumentanalyse som forskningsmetode

Dokumentanalysen som forskningsmetode er en detaljeret undersøgelse af dokumenter, der er produceret på tværs af en række forskellige sociale praksisser, og som kan antage en varietet af udtryksformer. (Duedahl og Hviid, 2010:14). I dokumentanalysen er problemstillingen afgørende for, hvilken analysetype der benyttes og dermed, hvordan dokumenterne læses (Duedahl & Hviid, 2010:51). Dokumentanalysen som forskningsmetode er altså forskellig alt efter, hvilken type af dokumenter der analyseres og i forhold til hvilke formål der er med undersøgelsen. Det bliver altså problemstillingen og formålet med undersøgelsen, som danner grundlag for, hvilke dokumenter der er relevante for analysen (Duedahl og Hviid, 2010:14). Specialets valg af metode og forskningsdesign afhænger altså af de forskningsspørgsmål, som specialet har formuleret. Om metoden så er fordelagtig og velegnet til at belyse specialets problemstilling, beror på en konkret vurdering, der ikke kan undsige sig at være influeret af specialets videnskabsteoretiske orientering (Juul & Pedersen, 2012:13). Det findes derfor nødvendigt at vise, at specialets metodevalg er truffet på et reflekteret grundlag, der kan begrundes ud fra specialets videnskabsteoretiske retning (Juul & Pedersen, 2012:13). Til trods for, at den nyere kritiske teori beror på, at reel menneskelig lidelse skal findes i de førvidenskabelige krænkelsererfaringer, og skal vurderes ud fra en konkret erfaret oplevelse af krænkelse, mener specialet alligevel, at det er muligt at undersøge og blotlægge

fejludviklinger, der er til hindring i menneskelig opblomstring, gennem en analyse af politiske diskurser i politiske tekster. Dette er ud fra en overbevisning om, at traditionen også har til formål at blotlægge de fejludviklinger, som de 'lidende' ikke nødvendigvis er klar over finder sted. Det er på den baggrund, at specialet begrundet sit valg af dokument analyse som metode frem for, f.eks. et dybdegående interview med de involverede aktører.

Metodiske overvejelser

Eftersom der i specialet anvendes dokumenter og politiske tekster som empiri, er der særlige problemstillinger, som har været med i de metodiske overvejelser og refleksioner. For det første en bevidsthed om, at der i valget af dokumenter, har været et bestemt formål for øje, hvilket kan have en betydning i forhold til hvordan dokumentet bliver fortolket (Duedahl & Hviid, 2010:52). Eftersom der ligger en personlig interesse og undren til grund for valg af emne og materiale, bliver det derfor en del af specialets fortolkningsmæssige udgangspunkt (Bacchi, 2009:54). Specialet er opmærksom på, at der vil være understøttende såvel som modsigende incitamenter i aftaleteksterne, og at det er vigtigt ikke kun at inddrage afsnit, der understøtter egen fortolkning (Bacchi, 2009:20).

For det andet har specialet forsøgt at være opmærksom på begrebernes værdiladninger. Dette anses som vigtigt, da netop begreber skaber og definerer opfattelsen af den verden, vi lever og handler i forhold til (Duedahl & Hviid, 2010:71). Da specialet anvender politiske tekster kan det være vigtigt at have for øje, at flere af nutidens fremtrædende politikere har eksperter og spindoktorer ansat til at udpege netop de begreber de bør anvende, for at udstyre deres vælgere med et verdensbillede, der legitimerer deres handlinger. Ifølge Duedahl og Hviid er dette perspektiv vigtigt, og selvom det er gjort nok så diskret, så kan ingen dokumenter sige sig helt fri (Duedahl & Hviid, 2010:71-72). Derudover tilhører dokumenter i metodisk forstand det, der kaldes 'diskrete forskningsmetoder', eftersom man ikke kommer i fysisk nærkontakt med eller påvirker de mennesker man studerer (Duedahl & Hviid, 2010:18). I en 'diskret metode' som dokumentanalyse, er det oftest sådan, at man fysisk og tidsmæssigt befinder sig forholdsvis langt fra de mennesker og det samfund man studerer. Fordelene ved at anvende denne metode er, at man ikke kommer i direkte kontakt med feltets aktører og derved undgår bias og personlig påvirkning

(Duedahl & Hviid, 2010:18-19). Selvom en dokumentanalyse kan betegnes som 'ufarligt feltarbejde', fordi specialet ikke kommer i fysisk eller psykisk nærkontakt med den undersøgte målgruppe, kan det stadig være nødvendigt at være varsom og opmærksom for: *"Tro ikke, at blot fordi du arbejder med bøger eller statistikker, så er mennesker ikke påvirket af din tilstedeværelse eller af det, du skriver"* (Duedahl & Hviid, 2010:74). Ifølge Duedahl og Hviid følger der altid et etisk ansvar med, og her er det vigtigt i videst muligt omfang at underbygge og dokumentere validiteten af de fortolkninger, der i specialet foretages på vegne af dokumentanalysen, såvel som at sikre reliabiliteten af, og dermed gennemskueligheden i forhold til de forskellige faser, som fortolkningsprocessen følger (Duedahl & Hviid, 2010:4).

Kildesyn og kildekritik

Indledende til dokumentanalysen er der blevet gjort overvejelser omkring, hvilken logik specialet ønsker at arbejde ud fra. Specialet vil anvende en deduktiv logik, hvor specialets forudgående ramme og hypoteser, skal ses som styrende for indsamling af materialet. Anvendelsen af en deduktiv logik skal også ses i forhold til, at specialets ikke har til formål at udvikle nye typologier, teorier eller begreber. (Duedahl & Hviid, 2010:97). Kildekritikken skal forstås som en neutral vurdering af kvaliteten af det materiale, som der arbejdes med i forhold til analysens fokus, altså er *"dokumenternes værdi som kilde afgjort af det spørgsmål, man stiller til det"* (Duedahl & Hviid, 2010:53). Dette kildesyn kaldes også det 'funktionelle kildesyn', hvor man betragter dokumentets tilknytning til undersøgelsesspørgsmålet som afgørende for dets kvalitet. I en dokumentanalyse, er det derfor nødvendigt at vurdere værdien af de selekterede dokumenter, i forhold til den problemstilling der ønskes belyst. (Duedahl & Hviid, 2010:53). Hvad der er kilder er altså en *funktion* af specialets undersøgelsesspørgsmål, hvor dokumenter først og fremmest betragtes som et middel, mens problemformuleringen er en retningslinje, analysen et værktøj og fakta selve målet (Duedahl & Hviid, 2010:53-54). Det er på baggrund af denne forståelse af kildekritikken, at specialets udvælgelse af de anvendte dokumenter finder sit fundament. Aftaleteksterne og de understøttende dokumenter, er derfor blevet vurderet til at have en oprigtighed og akkuratess, der er værdifuld for specialets problemstilling. (Duedahl & Hviid, 2010:59). Dette skal ses i lyset af at kontanthjælpsreformen af år 2014 er den senest implementerede reform, og gælder

derfor som den aktuelle lovgivende ramme i det sociale arbejde med unge arbejdsløse. Reformen og den dertilhørende aftaletekst, får altså en afgørende betydning for institutionelle og strukturelle vilkår, der kan modarbejde de unges autonomi. Derudover kan de to reformer aftaleteksterne lægger op til, komparativt bidrage til at belyse udviklingen i forståelserne af unge arbejdsløse, og om der i tidsperioden er opstået nye tendenser på området. (Duedahl & Hviid, 2010:59). De anvendte dokumenter findes altså relevante for besvarelsen, fordi de anses som værende værdifulde i forhold til specialets problemformulering, og skal tilsammen bidrage med et fyldestgørende billede af de politiske diskurser og tendenser der gør sig gældende i dag, samt i hvilket omfang disse kan være med til at modarbejde unge arbejdsløses autonomi. (Duedahl & Hviid, 2010:73).

Litteratur- og materialsøgning

”Given the almost endless variety and numbers of text that could be selected, it needs to be recognised that choosing policies to examine is itself an interpretive exercise. That is, you will already be involved in analysis when you select a policy or policies for examination. Your choice will reflect your particular interests and/or topical” (Bacchi, 2009:20)

Dokumenter som kildegruppe rummer nogle særegne muligheder, men involverer også særlige problemstillinger, som man bør være sig bevidst om, når man anvender dem. At arbejde med dokumenter kræver f.eks. en systematisk informationssøgning og en kildekritisk tilgang, hvis man vil have fuldt udbytte af dem til at sige noget om et menneske, en gruppe, et samfund eller hele menneskeheden (Duedahl & Hviid, 2010:20). Dette afsnit indeholder derfor en gennemgang af specialets litteratursøgning. Indledningsvist blev der foretaget en bred emnebaseret søgning med det formål at få grundlæggende viden og forståelse for problemfeltet. Herunder blev der søgt viden inden for emnerne: unge arbejdsløse, arbejdsløshed, ungdoms arbejdsløshed. Formålet i denne fase var at finde fokus i problemfeltet. Den fundne litteratur, som fremkom gennem den indledende søgning, blev primært anvendt i specialets indledende kapitler og fungerer som specialets baggrund. Der blev i den forbindelse søgt efter videnskabelig litteratur i CEFUs (Center For Ungdoms Forskning) database. Her blev undersøgelserne *’hvem er de unge ledige – unge ledige*

uden uddannelse eller arbejde i faxe kommune' (CEFU, 2001), samt undersøgelsen: *'Hvem er de unge på kanten af det danske samfund?'* (Aalborg universitet, 2015) udvalgt, til at belyse de unge arbejdsløses perspektiv. Begge undersøgelser har bidraget med at give, et bedre indblik i målgruppens problemstillinger og personlige oplevelser i mødet med de sociale institutioner, og i forhold til forventninger og pres fra det øvrige samfund. Derefter søgte Specialet efter politiske dokumenter, hvor forskellige politiske holdninger om unge arbejdsløse implicit og eksplicit forholder sig til enten de unge arbejdsløse eller ungdomsarbejdsløshed som problem. Der blev i den forbindelse søgt efter materiale i beskæftigelsesministeriets, undervisningsministeriets og finansministeriets databaser. Da der anvendes forskellige dokumenter, er der blevet udført en mere konkret oversigt over det anvendte materiale. Oversigten har til formål at give et overblik over dokumenterne ved angivelse af deres publikations år, deres type, deres afsender samt tilter (se bilag1).

What's the problem represented to be?

I dette afsnit vil specialets metodiske valg og tilgang beskrives. Specialets analyse tager udgangspunkt i Bacchis diskursive analysestrategi, der har henblik på analyser af diskursen i policytekster og ændringer heri. Ved at anvende Carol Bacchis tilgang til analyser af policy, opnås en viden, der har til formål at blottlægge forståelser af unge arbejdsløse. Bacchis analysetilgang har sin oprindelse i 'Policy-as-discourse' traditionen, hvor udgangspunktet er, at måden der bliver talt om politiske problemer på, får betydning for måden, hvorpå de løses. Dermed fokuserer traditionen på at analysere, hvordan problemer fremstår diskursivt (Bacchi 2009:50). I dette speciale drejer det sig om, en analyse af aftaleteksterne til kontanthjælpsreformerne af år 2002 og 2013. Der sættes således fokus på policy-tekster i form af aftaler om reformer af beskæftigelses indsatsen, hvor specialet med Bacchis analysestrategi vil gå 'baglæns' i en analyse af, hvordan arbejdsløshed forstås som socialt problem, i forhold til den diskursive udlægning og beskrivelserne i aftaletekstern (Caswell & Dall, 2015:260) (Bacchi, 2009:3). Derudover er denne del af analysen inspireret af Caswell og Dalls analyse *Forståelser af arbejdsløshed og arbejdsløse* samt deres anvendelse af Bacchi i analysen. Grundlaget for inspirationen skyldes, at Bacchis tilgang giver en udførlig teoretisk begrundelse for, hvorfor det giver mening at anskue italesættelsen af

problemer, mens Caswells og Dalls anvendelse af Bacchi fungerer som en praktisk inspiration for analysen. I WPR analysen betegnes italesættelsen af et problem for en problemfremstillingen eller en problemrepræsentation. I denne fremstilling er der indeholdt en implicit eller eksplicit diagnose af problemet. I analysen af policy må fokuset derfor flyttes fra policy som forsøgte 'løsninger' på 'problemer' til policy som konkurrerende fortolkninger eller fremstillinger af politiske tekster. (Bacchi, 2009:2). Bacchis tilgang til policy analyse tilbyder dermed en systematisk metodologi der giver mulighed for at stille spørgsmål ved antagelser der bliver taget for givet, og som er indlejret i government policy og i politiske forslag ved at undersøge de problem repræsentationer, der underligger i de politiske tekster. På denne måde er det en kritisk form for analyse (Bacchi, 2009:xv). Det er også ud fra denne tanke, at specialet finder det oplagt at anvende denne metode som et kritisk redskab

En WPR tilgang til policyanalyse er opbygget efter følgende analysemodel, der indeholder 6 sammenhængende og integrerede spørgsmål. Med udgangspunkt i Bacchis diskursteoretiske perspektiv stiller specialet følgende spørgsmål til de to aftaletekster:

- 1. What's the 'problem' represented to be in a specific policy?**
- 2. What presuppositions underlie this representation of the 'problem'?**
- 3. How has this representation of the 'problem' come about?**
- 4. What is left unproblematic in this problem representation? Where are the silences? Can the 'problem' be thought about differently?**
- 5. What effects are produced by this representation of the 'problem' ?**
- 6. How/where has this representation of the problem been produced, disseminated and defended? How could it be questioned, disrupted and replaced? (Bacchi, 2009:2)**

Introduktion til analysestrategi

I forhold til specialets anvendte teori og metodiske tilgang, forholder specialet sig epistemologisk til empirien med en overbevisning om, at opgaven for samfundsvidenskaben er at give en begrundet kritik af fejludviklinger i samfundet (Høilund & Juul, 2005:14). Metodisk vil der derfor anvendes en analysestrategi der anskuer empirien som middel til at opnå viden om en reelt eksisterende virkelighed, der til sidst vil sættes op som et kritisk spejl i forhold til det begrundede normative ideal, med henblik på at analysere og besvare specialets problemformulerende spørgsmål. Ud fra specialets kritiske position har der været opmærksomhed på, at teorivalg, i forhold til analysestrategien, vil have betydning for specialets konklusioner. (Høilund & Juul, 2005:14). Derudover vil egne forståelser af Rosas accelerationsteori og Honneths anerkendelsesteori have betydning for de analyseresultater, som konkluderes i analysen. Årsagen til, at specialet har ladet sig fascinere og inspirere af dokumentstudie, i form af en policyanalyse, som en interessant metodologi til at opnå viden, skyldes især interessen for at udforske og studere den aktuelle politiske diskurs og hvordan denne fremstår i forhold til unge arbejdsløse. I undersøgelsesprocessen har der også været skærpet opmærksomhed på egne forforståelser og på at møde empirien så åbent som muligt. Det findes derfor relevant at se nærmere på hvordan de politiske forståelser af arbejdsløshed blandt unge opfattes og fremstilles som problem. Dette begrundes ved, at den måde hvorpå politikkerne opfatter et 'problem' som arbejdsløshed blandt unge, anses for at have betydning for hvordan den gældende politik og lovgivning udformer sig på beskæftigelses området samt i det sociale arbejde med målgruppen. Målet bliver altså at undersøge hvilke værdier og normer der kan findes frem i aftaleteksterne. Målet er altså at finde ud af hvordan disse forståelser og repræsentationer kan have betydning for de unges autonomi i både det sociale arbejde men også i samfundet generelt.

Analysestrategi

I dette afsnit præsenteres og beskrives specialets analysestrategi, analyseproces samt metodiske fremgangsmåde for analysen. Afsnittet har til formål at vise den strategiske måde, hvorpå specialet analytisk udvælger, bedømmer, anvender og forholder sig til empirien som datakilde i undersøgelsen af de politiske forståelser og repræsentationer af unge arbejdsløse. Udarbejdelsen af analysen er inspireret af Bacchis metodiske

tilgang, som er en teoretisk metode til analyse af diskursen i policy tekster. Metodisk vil fremgangsmåden i analysens første del være at analysere AT02 og AT13, for at studere, hvilke værdier, forståelser og aktuelle politiske tendenser, der kan fremtræde i de politiske diskurser. Analysen består af 6 spørgsmål, der hver især skal bidrage med at komme nærmere spørgsmålet, om aktuelle socialpolitiske tendenser modarbejder unge arbejdsløses muligheder for autonomi. I analysen anvendes Bacchis analysetilgang til både at identificere og belyse diskursive mønstre i aftaleteksterne og det understøttende materiale. Hver udvalgt tekst analyseres ud fra de 6 spørgsmål, og efterfølgende samles de tekster, der dækker en specifik italesættelse af problemet. Tilskyndelsen til at anvende denne form for analyse er, at den er i stand til at afdække underliggende forståelser og opfattelser i de politiske tekster. I det kritiske perspektiv til analysen tages der udgangspunkt i Hartmut Rosas teori om social acceleration. Teorien vil sættes i forbindelse med resultaterne fra analysens første 4 spørgsmål, og skal i det 5. spørgsmål bidrage med et tidsligt perspektiv på forståelserne af unge arbejdsløse. Med denne teori vil specialet se nærmere på den sociale accelerations betydning for konkurrence elementet i dansk politik, og teorien anvendes til at tydeliggøre, hvordan social acceleration diskursivt viser sig i dansk politik (Rosa, 2014:63). I analysens 5. spørgsmål tages der til sidst udgangspunkt i Axel Honneths teori om anerkendelse. I analysen inddrages konklusioner fra de første analysedele, som derefter vil sættes over for anerkendelsesbetingelserne. Dette udføres ved, at de diskursive fremstillinger af arbejdsløshed blandt unge arbejdsløse som socialt problem dekonstrueres og gøres til genstand for diskussion, og på denne måde gøres analysen også til genstand for kritik².

Teori

Introduktion til teori

I dette kapitel, vil der redegøres for specialets anvendte teorier, og hvorfor disse er relevante i forhold til specialets analyse. Til at belyse, hvordan aktuelle socialpolitiske tendenser skal ses i forhold til unge arbejdsløses autonomi, anvendes Hartmut Rosa *accelerationsteori* og Honneth *anerkendelsesteori*. Rosas teori om acceleration vil blive anvendt i analysens anden del, og har til formål at give et kritisk perspektiv på

---

² Kilde mangler, fra: Caswell og Dall, 2015

de udvalgte tekster samt på resultaterne, som udledes af analysens første del. Rosas accelerationsteori, er med til at bidrage med et tidsligt perspektiv, der handler om 'tiden som den altoverskyggende magt' i det senmoderne samfund. Ud fra en hypotese om, at der er en tendens til at favorisere 'tid frem for individ' i den uddannelsesrettede indsats, findes det derfor relevant at inddrage Rosas teori om social acceleration, og hvordan acceleration kan bidrage til fremmedgørelse af borgere i det senmoderne samfund. Honneths anerkendelsesteori vil blive anvendt i analysens sammenfattende fase, hvor de to analysedeles sammenholdes, og sættes op over for Honneths anerkendelsesteori, der har til formål at synliggøre om anerkendelsesbetingelserne overholdes i den uddannelsesrettede indsats, og dermed holdes specialets begrundede ideal overfor den virkelighed som er udledt af analysen. Med afsæt i disse teorier undersøges, hvordan den historiske udvikling, samt de politiske forståelser af unge arbejdsløse til sammen har betydning for den aktuelle socialpolitik og dermed også de unge arbejdsløses autonomi. Teorier der tilsammen bidrager til en nuanceret og kritisk analyse af, hvordan aktuelle socialpolitiske tendenser kan modarbejde unge arbejdsløses autonomi. Først introduceres der til Honneths teori om anerkendelse, dernæst præsenteres Hartmut Rosas teori om acceleration.

Axel Honneth

Axel Honneth har formuleret en teori om anerkendelse som den universelle betingelse for, at et menneske kan udvikle en vellykket identitet. Ifølge Juul og Høilund kan sådan en teori være betydningsfuld for det sociale arbejde, hvis sigte er på at styrke borgernes identitet og som samtidig har et ønske om at bidrage til menneskelig opblomstring (Høilund og Juul 2005:12), ved menneskelig opblomstring skal der her forstås: "*En proces, hvor borgeren ud fra sin egen selvforståelse udvikler en identitet, der bygger på selvtillid, selvagtelse og selvværd*" (Høilund og Juul 2005:31) Honneths hensigt med anerkendelsesteorien er at udvikle vilkårene for en normativ samfundsteori, hvorfra man kan drage fælles normative domme om det eksisterende samfund, samt ud fra strukturer og institutioner (Høilund og Juul 2005:31). Teoretisk og filosofisk bygger Honneth på Hegel, som har udviklet en teori om anerkendelse som grundbetingelsen for, at et menneske kan udvikle selvbevidsthed (Juul & Pedersen 2012: 340). Ifølge Hegel fødes mennesker ikke som færdige individer

udstyret med en apriorisk fornuft. Tværtimod er dannelsen af en selvbevidsthed helt afhængig af anerkendelse fra andre. Den hegelske anerkendelsestanke betoner på en og samme tid menneskets sociale væsen, dets afhængighed og dets selvstændighed som et selv. Hegel afviser således oplysningsfilosoffernes og liberalismens forestillinger om det uberoende menneske, der på egen hånd realiserer sig selv, og med sin anerkendelsesteori understreger han enheden af socialitet og individualitet. Anerkendelsesforholdet er mulighedsbetingelsen for selvvirkeliggørelse, da 'jeg kun kan se mig selv i en anden, som ser mig'. Anerkendelsesforholdet er med andre ord en eksistentiel betingelse for, at et menneske kan udvikle en velfungerende identitet (Juul & Pedersen 2012:340). Honneth har foretaget en psykologisk genfortolkning af Hegels anerkendelsesteori. Han udvikler hermed både en teori om sociale fejludviklinger, som finder sted, når omverdenens krav bliver så rigide, at det forhindrer udviklingen af et positivt 'jeg'. Honneth mener, at menneske er afhængig af anerkendelse, som bekræftelse af autonomi og individualitet, for at fungere som et socialt vellykket individ. Og ifølge Honneth, er der her tale om en opbygningsproces i det enkelte menneske, som angår kærlighed, ret og samfundsmoral, som formidles via moralsk motiverede konflikter og kampe (Juul & Pedersen 2012:25) Honneth skildrer mellem tre former for anerkendelse, der her blive beskrevet som: *kærlighed*, *den retlige* og *social værdsættelse*. Til de tre former for anerkendelse belyses også tre former for disrespekt, som kan være med til at nedbryde den personlige identitet eller det positive selvforhold. Disse former for disrespekt knytter sig til hver af de tre anerkendelsesformer, og dermed opstår muligheden for forskellige former for krænkelse. Honneth sammenfatter de forskellige krænkelsesformer under tre overskrifter: *Kropslige krænkelse*, *Nægtelse af rettigheder* og *Nedværdigelse af livsformer* (Juul & Pedersen 2012:27). I det følgende vil der tages udgangspunkt i anerkendelsesformerne *den retlige* og *Social værdsættelse* samt de tilhørende krænkelsesformer *Nægtelse af rettigheder* og *Nedværdigelse af livsformer*.

Den retlige anerkendelse og nægtelse af rettigheder

Den retlige form for anerkendelse bygger på Hegels retstanke, hvor ret kun er ret, hvis den anerkendes som ret, sagt med andre ord - anerkendelsen legitimerer retten. Ifølge Hegel bryder et samfund sammen hvis retstanken, altså den juridiske ligeret for alle, ikke også medfølges af en forståelse for det enkelte individ. Honneths reformulering af den retlige anerkendelse tager afsæt i denne forståelse, hvor det

uddybes, at hvis der i et samfund ikke er reel anerkendelse af det enkelte individs ret og værd, mister de formelle rettigheder deres betydning (Høilund & Juul 2005: 26). Her er pointen, at respekt for borgeren ikke er knyttet til et abstrakt retssystem, men derimod skal forstås mere konkret som respekt for borgerens rettigheder i praksis. En persons selvrespekt kan derfor kun udvikles fuldt ud, hvis pågældende anerkendes som et autonomt handlende retssubjekt, altså som medlem af samfundets retsfællesskab. Denne anerkendelsesform består med andre ord af en universel lige behandling, hvor en person tillægges samme moralske tilregnelighed som alle andre (ibid:26-27). Denne anerkendelsesform knytter sig til krænkelserformen *nægtelse af rettigheder*, der har karakter af et retstab, som påvirker individernes sociale integration. Frakendelsen af bestemte rettigheder, som ofte er begrundet i et bestemt gruppetilhørsforhold, som eksempelvis etnicitet, social klient, køn og alder, kan føre til frakendelsen af en fuld moralsk tilregnelighed. Personen kan altså miste sin status som en værdig og ligeberettiget part, der har mulighed for at tage moralsk stilling og deltage i de offentlige beslutningsprocesser. Retstabet kan dermed betyde en nedbrydelse af individets selvagtelse (ibid:28).

Social værdsættelse og nedværdigelse af livsformer

Social værdsættelse som anerkendelsesform rummer i modsætning til den retslige anerkendelse egenskaber, som vi ikke deler med andre. Det enkelte individ bliver her anerkendt som en person, der besidder evner af grundlæggende værdi for et konkret fællesskab (Høilund & Juul:27). Honneth anvender også betegnelsen solidaritet for denne form for anerkendelse, da der er tale om en værdibundet omsorg for fælles mål. Fratages eller nægtes borgeren denne anerkendelse, skader det den individuelle handledygtighed. *Social værdsættelse* som begreb rummer ifølge Høilund og Juul et udviklingspotentiale, som har fået stigende betydning gennem de seneste årtier. Dette forklares ved, at samfundets udvikling i retning af pluralisme og individualisme, har ført til et øget behov hos den enkelte, for social værdsættelse af livsstil og levemåde. Det har ført til nye solidaritetsformer, hvor menneskers evne til at forholde sig reflektivt til verden omkring sig er stigende. Mennesket stræber altså efter individuel prestige og anerkendelse. I modsætning til den retslige anerkendelse er der her tale om egenskaber, som vi ikke deler med andre. Det enkelte individ bliver anerkendt som en person, der besidder evner af grundlæggende værdi for et konkret fællesskab (ibid:27). Denne anerkendelsesform knytter sig til krænkelserformen *nedværdigelse*

af livsformer, der strækker sig fra relative harmløse til stærke former for stigmatisering. Disrespekten består i, at visse livsformer og virkelighedsopfattelser nedværdiges og tilskrives en lavere social status, i stedet for at blive anerkendt og understøttet som mulige og acceptable livsveje. Ifølge Høilund og Juul vil disse krænkelser nedbryde individets selvværd ved, at frakende individets egen livsform en positiv værdi, eller sagt med andre ord, man er ikke værdsat som den, man er (ibid:28) Honneth opfatter social disrespekt som et psykisk modstykke til fysisk sygdom. Symptomer, der følger af denne form for disrespekt, er typisk skam, indignation og vrede³. Når socialt dårligt stillede individer og grupper ikke anerkendes, når de oplever sig krænket og usynliggjort, fører det til identitetstab, skade og lidelse. I denne situation vil de, hvis det er muligt, kæmpe for moralsk anerkendelse og hermed for en forandring af de forhold i samfundet, som opleves uretfærdige. Hvis det ikke er muligt, risikerer de at udvikle sociale og psykiske problemer, der i sidste ende kan føre til marginalisering og eksklusion – og til en svækkelse af samfundets sammenhængskraft (Juul & Pedersen 2012:341).

Hartmut Rosa

Sociologen Hartmut Rosa har formuleret en teori om acceleration og fremmedgørelse, der handler om det moderne liv, og ifølge Rosa vil man ikke kunne forstå, hvad moderniteten overhovedet handler om, hvis man ikke tager højde for de accelerationsdynamikker, der ligger til grund for det moderne samfund (Rosa, 2014:50). Rosa mener, at verdens nationer blevet højhastighedssamfund, som konkurrerer om at komme først på markedet med produkter og nye innovative ideer, der kan sikre dem en plads blandt de stærkeste nationer (Rosa, 2014:7). Rosa, har analyseret denne udvikling og leverer dermed en ny kritisk teori, der har til formål at forklare, hvorfor flere føler sig fremmedgjorte i en accelereret verden. Den stigende hastighed leder ifølge Rosa til et voksende antal fremmedgørende oplevelser, og som Rosa udtrykker det, befinder mennesket sig i en 'rasende tilstand'. Man kan skribe ad verden, men det eneste svar, man får, er et forøget tempo, der tømmer livet for mening (Rosa, 2014:9). Teorien baseres på, hvad Rosa hævder er det vigtigste

---

³ Dele af denne formidling af Honneths teori, er tidligere blevet anvendt i eget eksamensprojekt fra 2015: *Motivation – I den beskæftigelsesrettede indsats*

spørgsmål overhovedet for mennesket: Hvad er et godt liv – og hvorfor har vi ikke sådan et? Og han påstår ydmygt, at følelsen af fremmedgørelse i mange af de vestlige lande er normaltstanden, og at store dele af vores personlige og sociale liv dermed har hårdt brug for reformering (Rosa, 2014:11-12). Det er således Rosas påstand, at den sociale acceleration, i sin nuværende 'totalitære' form, fører til graverende, empirisk påviselige former for social fremmedgørelse, som han betragter som den største hindring for realiseringen af forestillingen om 'det gode liv' i det senmoderne samfund (Rosa, 2014:13) Med denne tidslige anskuelse af overgangen fra modernitet til senmodernitet, bidrager Rosa altså med et nyt element som understøtter Juuls og Pedersens analyser af overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat, som beskrevet tidligere i specialet.

Tid og acceleration

Rosa hævder, at de moderne tidsstrukturer ændre sig på en meget specifik, prædetermineret måde: de er styret af logikken i en accelerationsproces, der er umærkeligt knyttet til modernitetsbegrebet og modernitetens væsen (Rosa, 2014:12). Men hvad er social acceleration? Ifølge Rosa er det moderne samfund ikke reguleret og koordineret efter eksplicit normative regler, men derimod ud fra tidslige normer, som udmøntes i frister, tidsplaner og tidsrammer. Selvom de er ikke-artikuleret og aldeles afpolitiserede i en sådan grad, at de fremstår som naturgivne størrelser, udøver accelerationskræfterne ydermere et uniformt pres, der har karakter af et noget nær totalitært accelerationsregime for det moderne subjekt (Rosa, 2014:50). Men hvad er det, egentligt, der accelererer i det moderne samfund? Rosa refererer her til en acceleration af livets hastighed, af historien, af kulturen, af det politiske liv, af samfundet, og ligefrem en acceleration af tiden selv (Rosa, 2014:19) Rosa inddeler den sociale acceleration i tre såvel analytisk som empirisk distinkte kategorier, nemlig *Teknologisk acceleration*, *Acceleration af social forandring* og *Acceleration af livets tempo* (Rosa, 2014:20). De tre kategorier, der blev fremlagt overfor, danner et tæt sammenknyttet, uophørligt selvforstærkende feedback-system, og Rosa hævder, at den sociale acceleration i senmoderniteten har forvandlet sig til et selvkørende system, der ikke længere behøver nogen ydre drivkræfter (Rosa, 2014:38). Forklaringen skal søges i et velkendt fænomen fra kapitalistisk produktion, der passende kunne betegnes som konkurrencesamfundets 'glidebanefænomen', hvor '*det at stå stille er ensbetydende med at sagte agterud*' (Rosa, 2014:39). Der vil dog i det

følgende kun fokuseres på *acceleration af social forandring* og *acceleration af livets tempo*.

Social acceleration er defineret ved en stadig hurtigere afvikling af pålideligheden af erfaringer og forventninger og ved en sammentrækning af de tidsrum, der kan siges at udgøre 'nuet' (Rosa, 2014:23-24). Nuet trækker sig følge Rosa sammen både politisk og beskæftigelsesmæssigt. Rosa mener, at man kan tage udgangspunkt i de institutioner, der organiserer produktions- og reproduktionsprocesserne, eftersom det forekommer at være dem, der udgør samfundets grundlæggende strukturer. Når det gælder de vestlige samfund siden den tidligmoderne epoke, udgøres disse strukturer dybest set af familien og beskæftigelsessystemet (Rosa, 2014:24). *Acceleration af livstempoet*, er ifølge Rosa, måske den mest presserende og forbavsende facet af den sociale acceleration, og de moderne samfunds spektakulære og epidemiske 'tidshunger'. Ifølge Rosa, føler de sociale aktører i moderniteten i stigende grad, at de er i tidsnød og at tiden er knap (Rosa, 2014:26). Denne acceleration vil altså få folk til at opfatte tiden som knap, føle sig forjagede, stressede og underlagt stort tidspres (Rosa, 2014:27). Disse følelser synes at være blevet intensiveret i de senere årtier, hvilket understøtter den tanke, at den 'digitale revolution' og globaliseringsprocesserne udgør en bølge af social acceleration (Rosa, 2014:27). Men hvad er drivhjulene bag den sociale acceleration? Rosa refererer her til det sociale aspekt - konkurrencen, og til det kulturelle aspekt -løftet om evighed. Dette vil blive udbybet i det følgende.

Tid og konkurrence

Udvikling fra velfærdsstat til konkurrencestat, som beskrevet i specialets Baggrund, kan være interessant i forhold til Rosas beskrivelser af nutidens accelerationsprocesser. Ifølge Rosa er der ikke være nogen tvivl om, at den kapitalistiske økonomis grundlæggende principper og regler for profit, spiller en helt afgørende rolle for disse accelerationsprocesser. Rosa mener, at der er en direkte sammenhæng mellem tid og penge, og eftersom det afgørende eller udslagsgivende konkurrence princip er præstation, er tiden og accelerationens logik, direkte indbygget i modernitetens centrale allokationsmodel. Hastighedsforøgelse og tidsbesparelse, er altså direkte forbundet med opnåelse af konkurrencefordele. Det er derfor ifølge Rosa, ikke så mærkeligt, at folks oplevelse af social acceleration spidser til netop i en tid,

hvor velfærdspolitikken dels er blevet indskrænket og dels er blevet åbnet for mere konkurrencebetonede elementer. Konkurrencelogikken skal ifølge Rosa derfor ses som en den mest centrale drivkraft i den sociale acceleration (Rosa, 2014:33- 36). Under opsporingen af de mekanismer, der fremdriver og forbinder accelerations- og vækstprocesserne i det moderne samfund, kan der ikke være nogen tvivl om, at den kapitalistiske økonomis grundlæggende principper og regler for profit spiller en helt afgørende rolle. Den direkte sammenhæng mellem tid og penge, gør sig gældende på mange forskellige måder. Acceleration er således en logisk konsekvens af et konkurrencebaseret kapitalistisk markedssystem (Rosa, 2014:33). I det moderne samfund rækker konkurrenceprincippet imidlertid langt ud over den vækstorienterede økonomiske sfære. Faktisk er dette princip den altdominerende allokerings-modus i stort set alle sfære af samfundslivet, og dermed et centralt karakteristikum ved moderniteten i det hele taget (Rosa, 2014:33). Det er altså ikke så mærkeligt, at folks oplevelse af social acceleration spidser til netop i en tid, hvor velfærdspolitikken dels er blevet indskrænket og dels er blevet åbnet for mere konkurrencebetonede elementer. Rosa hævder således, at konkurrencelogikken, ikke er den eneste, men den mest centrale drivkraft i den sociale acceleration (Rosa, 2014:35-36)

Tid og anerkendelse

I det moderne samfund er den position et individ har, ikke prædetermineret allerede ved fødslen og den er ikke stabil livet igennem, men derimod under permanent konkurrencebaseret genforhandling (ibid:35). Det betyder at ens individuelle og politiske liv kan opleves som omskiftelige og retningsløse, altså som noget der befinder sig i en, hvad Rosa kalder for: hyper-accelereret stilstand. Kort sagt udløser den sociale acceleration altså nye erfaringer af tid og rum, nye sociale interaktionsmønstre og nye former for subjektivitet. Forandringer i den målestok kan ifølge Rosa skabe sociale patologier (ibid:54-56), og de kan medføre en oplevelse af træghed, når forandringerne ikke længere opleves, som meningsfulde, men derimod som retningsløse og hektiske. Det er denne overgang, fra den kulturelt fremherskende oplevelse af retningsbestemt forandring, til oplevelsen af en hektisk, episodisk bevægelse, som Rosa beskriver som et helt afgørende kriterium, for overgangen fra modernitet til senmodernitet (ibid:49). Hastigheden er ifølge Rosa den altoverskyggende sociale norm i det moderne samfund, og derfor har hastigheden også en distributiv funktion i forhold til legitim anerkendelse og misagtelse. Det er

med Rosas ord, de hurtigste der vinder, og de langsomste, der sakker agterud og taber. I modsætning til Honneths antagelse om, at strukturelt forårsaget misagtelse vækker indignation eller harme, vil dem der udsættes for misagtelse under spillet om hastigheden, sjældent føle sig uretfærdigt behandlet. Fordi konkurrenceelementerne er tæt sammenknyttet med hastighed i kraft af definition på præstation, og fordi konkurrencen opleves som en legitim allokeringsmekanisme. Denne præstations og konkurrencelogik er en central drivkraft i den sociale acceleration. Derfor er kampen for anerkendelse i det moderne samfund også blevet en kamp om hastighed. Man må være hurtig og fleksibel for at opnå, og bibeholde social anerkendelse (Rosa, 2014:67). Eftersom social agtelse opnås gennem konkurrence, er hastigheden derfor helt afgørende for de moderne samfunds anerkendelseskoordinater (ibid:67). I det moderne samfund er ens position i verden altså ikke fastlagt på forhånd. Allokeringens og anerkendelsens koordinater omdefineres, ud fra den position, man selv gør sig fortjent til. Frygten for misagtelse var før centreret om manglende evne til at opnå de ønskede positioner, og kampen for anerkendelse drejede sig enten om opnåelse af bedre positioner, eller om en omdefinering af den relative værdi af disse positioner. (ibid:68). Efterhånden som den sociale accelerationsproces skifter fra generationelt til intra-generationelt tempo – med overgangen fra ’klassisk modernitet’ til ’senmodernitet’ – ændre anerkendelseskampen form igen. I dag er det ikke længere nok at opnå forud fastlagte positioner under en social kappestrid. Anerkendelse bliver ifølge Rosa nu distribueret ud fra præstation (Rosa, 2014:68-69). På den måde skifter kampen for anerkendelse fokus fra position til præstation – anerkendelsen er ikke længere et spørgsmål om en livslang præstation men snarere afhængig af indsatsen fra dag til dag (Rosa, 2014:69). Når forfattere som Honneth iagttager en stigende ’udmattelse’ af det senmoderne selv – en udmattelse, der kan måles empirisk i form af den voksende udbredelse af klinisk depression og burn out-syndrom – kan det ifølge Rosa næsten udelukkende tilskrives en kamp for anerkendelse, som billedlig talt begynder forfra hver dag, og som ikke længere rummer mulighed for at sikre nicher eller plateauer (Rosa, 2014:70) På senmoderne betingelser og med et intra-generationelt socialt forandringstempo bliver kampen for anerkendelse i hverdagslivet betydeligt tilspidset. Dette skal ses ud fra, at dens logik skrifter fra ’positionel’ til ’performativ’ konkurrence, og dermed vedbliver den at true subjekterne med konstant usikkerhed, en høj grad af tilfældighed og en voksende oplevelse af nyttesløshed. Kan man ikke følge med, vil man blive offer for misagtelse, og derfor frygter folk mere

end noget andet at være 'tilbagestående' (Rosa, 2014:70) kort sagt er kampen om anerkendelse i konkurrencesamfundet en konstant drivkraft i den sociale acceleration i sig selv – den ændrer markant form i takt med forøgelsen af det sociale accelerationstempo. Medmindre denne tidslige dimension tages med i betragtning, vil man ikke til fulde kunne begribe logikken i denne kamp (Rosa, 2014:70).

Tid og den Totalitære magt

Accelerationsregimet har ifølge Rosa, totalitære tendenser, fordi det lægger uheort stort pres på borgerens frie viljer og deres handlinger. Ingen kan undslippe regimet. Alle må løbe stærkere. Den totalitære tendens kommer også til udtryk ved, at det nærmest er umuligt at kritisere og levere alternativer. Problemet for de vestlige højhastighedssamfund bliver dermed, at de er fanget af accelerationen (Rosa, 2014:9). Rosa hævder, at moderne samfund bliver styret, koordineret og behersket gennem et stramt og strikt tidsregime, der ikke er etisk artikuleret. Ifølge Rosa må mennesket selv have en fornemmelse af, hvordan en bedre livs- og samfundsform ville tage sig ud, og besidde en sensitivitet over for patologierne, og ligefrem en vis viden om, hvordan de potentielt ville kunne overvinde dem i deres daglige praksis. Men Rosa påpeger også den mulighed, at mennesket lider uden rigtig at være klar over det (Rosa, 2014:60-62)(Taylor, 2002:144-145). Det moderne menneske kan derfor beskrives som; "...*minimalt bundet og indskrænket af etiske regler og sanktioner og dermed som værende "fri", alt mens de bliver styret, behersket og undertrykt af et mere eller mindre usynligt, afpolitiseret, upåtaget under-teoretiseret og uartikuleret tidsregime*" (Rosa, 2014:12). Det bliver her blandt andet den kritiske teoris opgave, at bidrage til oplysning om disse forhold i samfundet. Rosa hævder, at social acceleration faktisk er blevet en totalitærkraft i og for det moderne samfund, og at den derfor bør kritiseres ligesom alle andre former for totalitært herredømme. Her bruges betegnelsen 'totalitær' ikke med reference til en politisk diktator eller bestemte politiske grupper, klasser eller partier. I det senmoderne samfund er der snarere tale om, at den totalitære magt ligger i et abstrakt princip, som påtvinges alle, der lever under dens herredømme. Rosa mener, at man kan kalde en magt totalitær, når a) den udøver pres på subjekters viljer og handlinger b) den er uundgåelig, idet alle subjekter er påvirket af den, når c) den er altgennemtrængende, idet dens indflydelse ikke indskrænker sig til enkelte områder af samfundslivet, men omfatter alle aspekter af

det, og d) den er vanskelig eller nærmest umulig at kritisere eller bekæmpe (Rosa, 2014:71)

Som vist ovenfor, er det næppe det domæne af samfundslivet, der ikke er påvirket eller bliver forandret af hastigheden. Eftersom den sociale acceleration transformerer vores tid-rum-regime, kan den absolut siges at være altgennemtrængende og altomfattende. Den udøver et pres ved at påføre konstant frygt for, at man taber kampen, at man måske ikke længere vil være i stand til at holde trit, dvs. leve op til alle de (konstant skærpede) krav man konfronteres med, at man måske vil have brug for et hvil og bliver ekskluderet af rotteræset. Eller omvendt, for de arbejdsløse vedkommende, at man aldrig vil kunne indhente dem, der er kommet foran i ræset, at man pga. sin situation allerede er sakket agterud (Rosa, 2014:72). Hvis dem, der er veludrustede og indleder konkurrencen fra et privilegeret udgangspunkt, må løbe så stærkt de kan, og investere alle deres energier blot for at kunne følge med, er det meget forståeligt, hvis dem, der begynder med en mangel eller handicap, slet ikke forsøger at indhente de andre. Det er de nye socialgrupper bestående af de endegyldigt ekskluderede – det såkaldte precariat (Rosa, 2014:72). Den centrale pointe i Rosas kritiske tilgang er det faktum, at accelerationens diktater gennemgående bliver overset og ikke opfattes som socialt konstruerede, og de figurerer ikke i politiske debatter. Tiden bliver stadig erfaret som en rå, naturlig dimension, der bare er der, og folk er tilbøjelige til at bebrejde sig selv for at have dårligt styr på deres tid, når den begynder at løbe ud for dem. Grundlæggende har tiden hidtil ligget uden for den politiske sfære (Rosa, 2014:72)

Acceleration og den paradoksale magt

Ifølge Rosa fremstår de moderne samfund, som liberale, individualiserede samfund med minimale etiske restriktioner, hvor de moderne individer føler sig moralsk og etisk frie i hidtil uhørt høj grad. I et moderne liberalt ideologisk perspektiv og set ud fra individernes selvopfattelse er der stort set ingen bindende sociale, religiøse eller kulturelle normer, der forefindes derfor en enormt stor mangfoldighed af forestillinger om det gode liv, og en meget vidtgående valgfrihed blandt et væld af muligheder inden for alle samfundssfære (Rosa, 2014:85-86). De moderne samfund og individer oplever altså sig selv som 'ekstremt frie'. Under den fremherskende liberale selvforståelse ligger der dog en overvældende stærk social forståelse, der peger i den

stik modsatte retning. Selvom individerne opfatter sig selv som helt frie, føler de sig også fuldstændig domineret af en stadig voksende række voldsomme sociale krav. *aktørerne i de moderne samfund føler sig altså underkastet en række heterogene pres og krav, som de ikke selv kan kontrollere, og som man ikke kender i noget andet samfund. Kun i den vestlige modernitet, er hverdagens handlinger så konsekvent motiveret gennem en retorik baseret på 'må' og 'skal' ”(Rosa, 2014:86). Hverdagen er dermed ifølge Rosa, blevet et altopslugende hav af krav’, og man ’er nødt til at løbe hurtigere og hurtigere bare for at kunne blive, hvor man er’ (Rosa, 2014:87). Dette er en naturlig konsekvens af det konkurrencedrevne accelerationsspil, der fastholder os i et stadig hurtigere roterende hamsterhjul. Det forklarer også, hvordan moderne samfund løser deres behov for at koordinere, regulere og synkronisere deres enormt lange kæder af gensidig afhængighed, hvilket udføres gennem rigid implementering af tidsnormer, gennem et herredømme baseret på tidsplaner og tidsfrister, ved hjælp af det korte varsel og det øjeblikkeliges magt, gennem den umiddelbare behovsopfyldelse og reaktions logik. Disse normer bevirker ifølge Rosa, en massiv produktion af skyldssubjekter. Når alt kommer til alt, føler mennesket sig skyldige, fordi det ikke har levet op til forventningerne (Rosa, 2014:87). Vi må altså selv betale prisen for alle vores fejl og mangler, og det voksende antal mennesker, der er ekskluderet fra hamsterhjulet på grund af arbejdsløshed, minder os om, hvor høj den pris kan være. Selvom disse tidlige normer er de dominerende normer i samfundet og selvom de tydeligvis er socialt konstruerede, optræder de ikke i etisk eller politisk forklædning, men som nøgne kendsgerninger, som en brutal naturlov, der ikke kan bestrides og ikke står til diskussion. De tidlige normer forekommer simpelthen ’bare at være der’, og så er det op til den enkelte at overholde dem. Der er altså overhovedet ingen moralsk eller politisk debat om tidsfristens magt og hastighedens diktater (Rosa, 2014:88). Det er derfor, at de tidlige normer har fået en noget nær totalitære karakter i vor tid og opfylder alle de fire kriterier for en totalitarisme (Rosa, 2014:88). Det er altså det der kendetegner denne paradoksale magt, man er fri alt imens man er styret.*

Modernitetens brudte løfte

Ifølge Rosa betegner moderniteten en forandringsproces, der: ” *i vid udstrækning udspiller sig ’bag om ryggen’ på de sociale aktører – altså uden deres medviden og intention og, hvad der måske er nok så vigtigt, ikke som en konsekvens af, men*

snarere som en årsag til deres motiver og værdier – men den er ikke desto mindre snævert knyttet til et vilje bestemt, værdi ladet 'modernitetsprojekt', som er centreret om en forestilling og et løfte om autonomi i en betydning af etisk selvbestemmelse" (Rosa, 2014:89). Og ifølge Rosa kan forestillingen om autonomi i disse tilfælde kun bevares, hvis de socialt konstruerede livsbetingelser forstås som et resultat af et demokratisk selvstyre (Rosa, 2014:90). Moderniseringens konkurrencebetonede sociale acceleration og det etiske projekt om autonomi og selvbestemmelse har understøttet hinanden gensidigt, og ifølge Rosa har moderniteten aldrig indfriet sit løfte om autonomi. Et umådelig stort antal mennesker, formentlig hovedparten, har været afskåret fra at føre et autonomt liv på grund af de heteronome arbejdsvilkår (Rosa, 2014:91). Rosa hævder altså, at 'modernitetsprojektets' løfte om autonomi ikke længere er troværdigt i det senmoderne 'accelerationssamfund'. Den sociale acceleration opleves ikke længere som en frigørelse, men faktisk som et undertvingende pres (Rosa, 2014:92). I den senmoderne fase bidrager accelerationen ikke længere til at sikre de fornødne ressourcer til at forfølge individuelle drømme, mål og livsplaner og til en politisk udformning af samfundet under styring af forestillinger om retfærdighed, fremskridt, bæredygtighed osv. Det forholder sig faktisk snarere omvendt: Individuelle drømme, mål, ønsker og livsplaner bliver brugt som drivkraft i accelerationsmaskinen. For subjekterne er det blevet den centrale udfordring at føre og udforme deres liv på en sådan måde, at det sætter dem i stand til at 'fortsætte ræset', bevare deres konkurrenceevne og ikke falde ud af hamsterhjulet. (Rosa, 2014:92-93). Politisk er det blevet tydeligt, at fattigdom og mangel ikke kan overvindes indenfor rammerne af en kapitalistisk økonomi. Det 21. Århundredes politiske reformer er ikke møntet på at forbedre de sociale betingelser og præge politikken ud fra demokratisk definerede kulturelle eller sociale målsætninger. De har snarere udelukkende til formål at gøre samfundet mere kompetitivt og fastholde deres accelerationsevne. Følgelig bliver sådanne reformer legitimeret som 'nødvendige tilpasninger' til strukturelle krav. Politisk forandring motiveres med den trussel, at vi ellers vil sakke agterud og falde tilbage i en tilstand af yderste armod og fattigdom. Løftet om politisk autonomi, om en udformning af samfundet, der ikke er styret af økonomisk nødvendighed, er kun et svagt ekko af en svunden tid (Rosa, 2014:94). Rosa mener dermed, at de sociale betingelser, der på den ene side stadig forpligter aktørerne etisk på forestillingen om selvbestemmelse og på den anden side i stigende grad undergraver deres mulighed for at forfølge eller realisere denne forestilling i

praksis, nødvendigvis må føre til en tilstand af fremmedgørelse. fremmedgørelse defineres her som en tilstand, hvor subjekter forfølger mål eller udøver praksisser, der på den ene side ikke påtvinges dem af ydre faktorer eller aktører – der er altså velfungerende alternativer - men som de på den anden side heller ikke 'rigtig' ønsker eller 'støtter'. (Rosa, 2014:94). Fremmedgørelse kan også opstå når man implementerer nye uddannelsesmæssige eller økonomiske reformer, som man egentlig ikke går 'helhjertet' ind for, i et forsøg på at opnå større indtjening eller bedre konkurrenceevne. – man er usikker på om det overhovedet vil hjælpe, og om man kunne handlet anderledes, men på en måde var man 'ligesom nødt til det'. (Rosa, 2014:94-95)

Analyse

Introduktion til analyse

I dette kapitel, rettes opmærksomheden mod analysen af de udvalgte politiske tekster. Disse tekster repræsenterer politiske diskurser, hvor forholdet arbejdsløshed blandt unge/og eller de unge arbejdsløse som personer problematiseres. I dette indledende afsnit belyses nogle indledende metodiske betragtninger, der kan være relevante at have med forud for analysen - bagefter gennemgås selve analysen. Analysen vil blive kronologisk fremlagt ud fra WPR-tilgangens 6 spørgsmål. Spørgsmålene er dog ikke nødvendigvis gennemarbejdet kronologisk i selve analyseprocessen, eftersom at spørgsmålene skal anses som integrerede i hinanden, og ifølge Bacchi er det ikke afgørende, om spørgsmålene gennemarbejdes og operationaliseres kronologisk, eller om de sammenføjes og integreres i overordnede afsnit (Bacchi, 2009:100). Derfor vil spørgsmålene nedenfor præsenteres kronologisk, men de er altså ikke nødvendigvis behandlet i kronologisk i selve analyseprocessen.

Ifølge Bacchi kan det være nødvendigt at forklare, den præcise forståelse af begrebet 'problem', på grund af de mange måder begrebet bliver anvendt i hverdagen. Begrebet har ifølge Bacchi to almindelig anvendelser. Det bliver enten anvendt til at beskrive noget der er svært at håndtere, eller det kan referere til en gåde eller udfordring, der skal 'løses' ligesom i begrebet 'problemløsning'. Begrebet problem betyder dog noget helt andet i en WPR-metode. Her henviser begrebet ganske enkelt til den forandring der underforstået ligger i et konkret politisk forslag '*It refers simple*

to the kind of change implied in a particular policy proposal' (Bacchi, 2009:x-xi). Når man studerer problematiseringer er det nyttigt at 'åbne dem op' til analysen, ved at identificere det antydede 'problem'. Det antydede problem er det som bliver set på, som noget der har et behov for at blive løst, og skal findes i det løsningsforslag, som er foreslået i den pågældende politiske tekst. Det er muligt at udfører dette fordi, at det der bliver foreslået som løsning indikerer, hvad der tænkes der skal ændres, altså 'problemet'. Denne karakterisering af 'problemet' er nødvendig at starte med, for at kunne begribe, hvordan et problem bliver forstået. Bacchi kalder dette underliggende 'problem' for - a *problem representation* (Bacchi, 2009:xi). Ifølge Bacchi, er den måde hvorpå problemet bliver repræsenteret vigtigt, fordi måden bærer på forskellige implikationer for hvordan problemet bliver opfattet, og for måden hvorpå de involverede mennesker bliver behandlet, og som dermed fremvirker måden de involverede tænker omkring sig selv – og således regeres vi gennem problematiseringer og repræsentationer (Bacchi, 2009:1). I det følgende vil der derfor ses nærmere på, hvordan man kan identificere de problemer, som udpeges implicit og/eller eksplicit i reformteksterne, gennem de løsninger, som politikken peger i retning af. Selv om der her fokuseres på det diskursive skred, der sker gradvist i reformerne, så må den sproglige fremstilling i politikformuleringen, Ifølge Caswell og Dall, ses i sammenhæng med de strukturelle rammer for beskæftigelsesindsatsen. Samfundsmæssige konjekturen, mængden af jobåbninger, arbejdsmarkedets rummelighed og antallet borgere på kontanthjælp er alle centrale rammebetingelser, der kan medvirke til at sætte de diskursive brud i kontekst. Der er altså ikke tale om en konstruktion, der foregår løsrevet fra øvrige samfundsmæssige tendenser (Caswell & Dall, 2015:263-264). Med denne forståelse og disse redskaber overgås der nu til analysen.

Q1: Hvad fremstilles problemet som?

I Analysens første spørgsmål: *What's the 'problem' represented to be in a specific policy?* vil der ses nærmere på det konkrete politiske forslag i de to aftaletekster til Kontanthjælpsreformerne af henholdsvis år 2002 og 2013. Målet bliver altså at identificere problemrepræsentationen og måden, hvorpå det fremstilles i det valgte materiale. Det vil altså afklares, hvad det er for problemdiagnoser som fremføres i forbindelse med en specifik politisk situation (Bacchi, 2009:4). Dette første led har

stor betydning for resten af analysen, da det er her studiet tager sit udspring (ibid:4). De forskellige fokuspunkter i reformerne må i den forbindelse ses som udtryk for skift i prioriteringer over tid. Selv om de forskellige reformer er rettet mod brede og lidt forskellige målgrupper, kan de illustrere udviklingen i forståelserne af unge arbejdsløse, der er sket omkring det seneste årti. Først præsenteres målsætningerne i Aftaleteksterne, derefter præsenteres de anvendte virkemidler for til sidst at belyse de identificerede problemrepræsentationer.

Mål og formål

Den seneste kontanthjælpsreform 'flere i uddannelse og job', præsenteres som en reform, der overordnet har til formål at sikre, at flere får mulighed for at blive en del af arbejdsmarkedet. For de unge arbejdsløse, lægges der vægt på at bringe den unge i uddannelse og forligs partierne er enige om at gennemføre en grundlæggende reform af kontanthjælpssystemet, som vil betyde: *"at alle ikke skæres over én kam, men i stedet mødes med klare krav og forventninger – unge om at tage en uddannelse og voksne om at komme i arbejde. Målet med reformen er hermed, at flere får mulighed for at blive en del af arbejdsmarkedet"* (AT13:1). Samlet set er målet altså, at der bliver færre kontanthjælpsmodtagere, fordi flere kommer i uddannelse eller arbejde, hvilket medfører færre udgifter til kontanthjælp og øgede skatteindtægter fra de personer der kommer i arbejde. Det forventes i den forbindelse, at reformen medfører en offentlig budgetforbedring på flere mia. kr. I perioden 2014 - 2018 (AT13:15). I AT13 er det overordnede mål altså uddannelse og job, og det specifikke mål for de unge arbejdsløse uddannelse. Dette belyses på følgende måde: *"For alle uddannelseshjælpsmodtagere er målet ordinær uddannelse, og de skal derfor stå til rådighed for en indsats, der er rettet mod uddannelse"* (AT13:3). For de unge vil den øgede uddannelsesrettede indsats understøtte, at flere unge får en uddannelse, og: *"Det skal på sigt medvirke til at fødekæden til ungdomsledigheden for de unge 18- 30-årige reduceres"*. (AT13:2). Målet, i forhold arbejdsløshed blandt unge, er altså at 'udrydde' ungdomsarbejdsløshed, ved at reducere fødekæden til ungdomsledigheden. I AT02 er det overordnede mål med reformen også at beskæftigelsen skal øges, dog er der også her et mål, om at forenkle og afbureaukratisere indsatsen (AT02:1). Ifølge aftalepartierne vil reformen "flere i arbejde" give: *"langt bedre kvalitet og effektivitet i beskæftigelsesindsatsen, end vi ser i dag. Indsatsen overfor de ledige vil også blive langt mere enkelt og langt mindre bureaukratisk. Det medfører, at de samlede*

udgifter til beskæftigelsesindsatsen vil blive mindre på kort, men især længere sigt” (AT02:15). I AT02 er målet altså at få udnyttet den arbejdskraft, der ifølge aftalepartierne ikke bliver anvendt optimalt, både på kort og lang sigt. Men målet er altså også at forenkle, optimere og effektivisere selve indsatsen, både i forhold til at få flere i job, men også for at kunne varetage den ledige borgers interesser. Der tages altså udgangspunkt i en målsætning der både skal være til gavn for borgeren, systemet og samfundet.

Strategier og løsningsforslag – hvad antages at føre til målet?

Ifølge Caswell og Dall er et af de virkemidler, der ofte har været bragt i anvendelse over for arbejdsløse, økonomiske incitamenter (Caswell & Dall, 2015:265). I AT13 kan virkemidlerne anskues gennem et fokus på uddannelse, hvilket kan belyses ud fra følgende: : *”Målgruppen for uddannelsespålæg udvises til at omfatte alle unge under 30 år, der ikke har gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse”* (AT13:3), Og den aktive indsats omlægges samtidig til *”(...) at have entydigt fokus på at hjælpe den enkelte i uddannelse”* (AT13:2). I AT13 er ingen unge fritaget for uddannelse, og uddannelse er på den måde ikke længere et spørgsmål om det er noget det unge ønsker eller om den unge har forudsætningerne til det. Uddannelse er ifølge Caswell og Dall forandret fra at være et middel til at bringe unge ledige i beskæftigelse til at være et mål i sig selv (Caswell & Dall, 2015:265). I AT02, er der dog også et ønske om at få de unge i uddannelse: *”Der er enighed om, at: arbejdsmarkedsparede unge under 30 år skal tage en uddannelse på ordinære vilkår”* (AT02:8). I AT02 beskrives uddannelse dog på linje med andre tilbud til de 25-29 årige: *”Alle arbejdsmarkedsparede unge 25-29-årige uden kompetencegivende uddannelse skal have ret til et uddannelsesstilbud. Ønsker den unge ikke uddannelse gives et andet tilbud. Dette gælder både forsikrede og kontanthjælpsmodtagere”* (AT02:9).

I AT13 afskaffes kontanthjælpen for alle unge arbejdsløse under 30 år. De økonomiske incitamenter der anvendes i bestræbelsen på at få flere unge arbejdsløse i uddannelse, beskrives i AT13 på følgende måde: *”Aftalepartierne er enige om, at alle unge mennesker skal have de bedste muligheder for at få en stabil og varig tilknytning til arbejdsmarkedet. Vejen hertil går for de allerfleste via uddannelse (...) Derfor afskaffes kontanthjælpen for unge under 30 år uden uddannelse, og i stedet indføres en ny ydelse, uddannelseshjælp, på niveau med SU”* (AT13:2). I stedet oprettes altså

en ny uddannelsesydelser på niveau med SU, ud fra en tankegang om, at dette vil fjerne et incitament for nogle unge til at forblive i ledighedssystemet frem for at begynde på en uddannelse (Caswell & Dall, 2015:265). I AT02 blev en nedsættelse af de 18-25-åriges ydelse anvendt som en sanktionering. Hvad der tidligere blev anset som en sanktion, er altså i dag blevet den generelle ydelse for alle unge under 30 år. *”Såfremt den unge opgiver uddannelsen eller dropper ud af det tilbud uden rimelig eller gyldig grund får den unge en sanktion efter sanktionsreglerne. Herefter nedsættes den unges ydelse til SU-niveau”* (AT02:9). Der er dermed sket væsentlige ændringer i måden, hvorpå uddannelse og unge ydelser politisk bruges som middel.

Hvad repræsenteres problemet som?

Det overordnede problem ift. til både unge- og voksne arbejdsløse defineres i AT13 som, at der i dag er alt for mange arbejdsløse, der modtager offentlige ydelser (AT13:1). Det beskrives også i indledningen til AT13, at de unge skal mødes med klare krav og forventninger om at tage en uddannelse, og at det nuværende system ikke tager hånd om de forskellige udfordringer og behov de arbejdsløse besidder (AT13:1). Det overordnede problem fremstilles, som en tendens til, at borgerene bliver for længe i kontanthjælpssystemet, fordi de ikke mødes med klare krav og forventninger. Konsekvenserne er ifølge politikkerne mærkbare, og det har ikke kun betydning for den enkelte, men også for dennes familie og for hele samfundet (AT13:1). Problemet er altså, at der er alt for mange unge arbejdsløse, som modtager offentlige ydelser. Derudover bliver der ikke taget ordentligt hånd om deres individuelle behov, så de modtager derfor heller ikke den rette indsats. Samtidig mødes de ikke med klare krav, og bliver hængende for længe i kontanthjælpssystemet. I AT13 fremstilles problemerne altså hovedsagelig, som omhandlende om de unge arbejdsløse som individer. Med denne forståelse, at unge ikke er i uddannelse fordi, der ikke stilles klare krav indikerer, at der er en forståelse af, at de unge ikke selv ønsker at komme i uddannelse eller beskæftigelse, eftersom der ikke er incitament til det. De unge vælger ud fra denne forståelse, altså bevidst at være i kontanthjælpssystemet. På denne måde bliver arbejdsløshed blandt unge anskuet som et problem der ligger hos den unge selv. Problemet bliver altså anskuet endogent frem for eksogent. Hvorimod problemfremstillingen i AT02 i langt højere grad synes at være rettet mod arbejdsmarkedet, institutionerne eller mod fejlslagende indsatser. Problemet bliver i langt højere grad i AT02 defineret som værende

strukturelt eller fordi indsatsen ikke er sammensat optimalt, og kravene bliver derfor ikke udelukkende stillet til de arbejdsløse: ”For at indfri målsætningen om at flere skal arbejde, må der stilles krav til ledelsen, medarbejderne på virksomheder, de ledige samt til AF og kommunerne” (AT02:1). På denne måde kan man sige, at problemfremstillingen omkring unge arbejdsløse har ændret sig siden AT02 til i langt højere grad at handle om det enkelte det individ, og dermed fremstilles problemet omkring arbejdsløshed blandt unge, til at ligge hos den unge selv.

Q2: Antagelser og forforståelser

I analysens andet spørgsmål: *What presuppositions underlie this representation of the 'problem'?*, er formålet at analysere politikken konceptuelle fundament. Anden del bliver dermed en udvidet analyse af de problemdiagnoser eller identifikationer, som blev identificeret gennem analysens første spørgsmål (Bacchi, 2009:5). Problemforståelsen og fremstillingen er ifølge Bacchi udtryk for bestemte antagelser om sociale relationer og menneskelig handling (Caswell & Dall, 2015:266) (Bacchi, 2009:5). Disse antagelser sætter en bestemt ramme for, hvordan vi kan forstå og tale om arbejdsløshed som et socialt problem. Til at undersøge disse antagelser anvendes to analytiske redskaber fra Bacchi: kategorier og dikotomier, og på denne måde bliver det muligt at undersøge, hvilke konceptuelle præmisser der ligger til grund for problemidentifikationen, forståelsen og dermed problemrepræsentationen (Bacchi, 2009:7) (Caswell & Dall, 2015:266). Med dette spørgsmål vil der derfor ses nærmere på den ’baggrundsviden’ der bliver taget for givet. Målet bliver derfor at identificere *’the assumptions and/ or presuppositions that lodge within problem representation’* (Bacchi, 2009:5). I det følgende vil der derfor ses nærmere på kategorien unge arbejdsløse, og derefter vil analysen udvalgte dikotomi præsenteres.

Kategorien de unge

Kategorisering af borgere er ifølge Dorte Caswell en uomgængelig del af det sociale arbejde. Borgere kan modsætte sig klassifikationer, men institutionerne har både magt og autoritet til at skabe konsekvenser for klienten samt at give identifikationen betydning, uanset hvorvidt borgeren tager kategorien på sig eller ej. Kategorier præger den kollektive måde at tænke og handle på – også i jobcentrene- og kan få konkret både økonomisk og praktisk betydning for klienten (Caswell, 2013:235).

Ifølge Bacchi er kategorier, og særligt kategorier af mennesker, med til at understøtte bestemte problemstillinger og give dem mening. Ifølge Bacchi har kategorien unge en helt konkret betydning for kravene og indsatsen over for de personer, der hører under gruppen. Samtidig er kategorien i sig selv med til at legitimere disse krav og indsatser. Bacchi peger på at 'unge' og 'ungdom' er abstrakte begreber, der har meget forskellig betydning i forskellige sammenhænge. Overordnet kan 'ung' ses som et mellem stadie mellem det at være barn og voksen. Unge er således delvist rationelle personer, der, set i forhold til børn, er mere selvstændige og ansvarlige, og som derfor kan mødes med krav og forventninger. Samtidig er de unge dog ikke så 'ansvarlige' som 'voksne', og det bliver derfor legitimt at iværksætte en mere 'opdragende' indsats. Desuden anses de unge ifølge Bacchi som mere påvirkelige end de voksne (2009:58)(Caswell & Dall, 2015:267). I AT13 opdeles kategorien *unge arbejdsløse under 30 år* i to kategorier: de uddannelsesparate og de aktivitetsparate. Unge har været en særlig fokusgruppe i begge reform aftaler, men der er sket forandringer i, hvem der bliver betegnet som 'ung', og hvilke indsatser gruppen stilles over for. De unge er i AT13 er personer under 30 år, hvilket er en udvidelse fra AT02, hvor unge ledige hovedsagelig var defineret som værende under 25 år: ”Målgruppen for uddannelsespålæg udvises til at omfatte alle unge under 30 år, der ikke har gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse” (AT13:3). I AT02 rummer kategorien af under 30årige dog to undergrupper; henholdsvis over og under 25 år. For gruppen af 25-29-årige er der lidt lempeligere krav, for eksempel i form af andre tidsfrister for, hvornår de skal visiteres til tilbud (Caswell & Dall, 2015:267). Ved at kategorisere unge som ikke-voksne kan de forpligtelser i forhold til familie, bolig, bil m.m., som gruppen af under 30-årige kan tænkes at have, blive ignoreret eller overset. En rummelig unge-kategori medvirker ifølge Caswell og Dall til at legitimere tildelingen af en lavere forsørgelsesydelse, på trods af at kategorien også rummer personer under 30 år, som har både børn og hus med de forøgede udgifter, dette 'voksenliv' måtte medføre (Caswell & Dall, 2015:268). Ifølge Caswell og Dall er kategoriseringen blevet bestemmende for blandt andet ydelser, indsatstilbud og sanktionsmuligheder og har således ganske håndgribelig betydning for den enkelte unge arbejdsløse (Caswell & Dall, 2015:267). Denne problemstilling skal også ses i lyset af, at der ellers i det sociale arbejde forekommer et princip, der modsiger sig forskelsbehandling på baggrund af alder. Socialt arbejdes etiske princip om *ikke diskriminering* lyder således:

”Ikke diskriminering indebærer, at socialrådgiveren udfører det sociale arbejde uden forskelsbehandling, der er begrundet i borgerens køn, alder, handicap, hudfarve, seksuelle orientering, sociale klasse, race, religion, sprog, eller politiske overbevisning(...)” (Posborg & Nørlykke et. al., 2009:53).

Dette giver anledning til spørgsmålet om, hvorvidt unge arbejdsløse bliver diskrimineret på baggrund af deres alder? Og i så fald hvad betyder det for unge arbejdsløses autonomi?

Dikotomi - Aktiv vs. Passiv

Bacchi bruger undersøgelsen af dikotomier som et redskab til at identificere de poler, hvorimellem diskursen om et givent emne finder sted og gives retning. Modsætningen mellem aktiv og passiv er et gennemgående dikotomi i de to aftaletekster. Dikotomier strukturerer diskussionen om, hvordan ledige bringes i arbejde med passivitet som den negative pol, der skal søges undgået (Caswell & Dall, 2015:269). Denne dikotomi er også udledt i Caswells og Dalls undersøgelse (Caswell & Dall, 2015), men vil inddrages i dette speciale med et ønske om at tilføje et nyt perspektiv. I AT13 ses modsætningsforholdet aktiv vs. passiv, ofte i forhold til unge arbejdsløse og arbejdsløse generelt. Problematismen af de passive arbejdsløse beskrives på følgende måde: *”Godt hver femte kontanthjælpsmodtager får i dag ikke hjælp til at komme videre og væk fra kontanthjælp. De er af kommunen visiteret som ’midlertidigt passive’ og friholdes fra en aktiv indsats, der kan bringe dem tættere på arbejdsmarkedet”* (AT13:1). Her bliver løsningen at: *”der skal gøres op med passivkulturen, så det fremmes, at der sker en aktiv indsats for alle”* (AT13:7). Unge arbejdsløse ’belønnes’ i den forbindelse også i forhold til deres aktivitet, hvilket kan ses ud fra aktivitetstillægget til unge aktivitetsparate, der beskrives på følgende måde: *”Unge aktivitetsparate får efter tre måneder desuden ret til aktivitetstillæg i de uger, hvor de deltager i aktivitet – enten i form af et aktivt tilbud eller mentorstøtte, hvis den unge pga. sin situation ikke kan deltage i et aktivt tilbud”* (AT13:2). Her får de unge der ikke er uddannelsesparate dog automatisk aktivitetstillæg. Helt konkret skal dikotomien i AT13 ses, når kategorierne ’uddannelsesparat’ og ’aktiveringsparat’ erstatter tidligere kategorier, som ’aktivitetsklar’ og ’midlertidig passiv’. Fjernelsen af kategorien ’midlertidig passiv’ kan ses, som noget der udløber af dikotomien aktiv-passiv, idet man med lovændringerne retorisk og kategorisk fjerner muligheden for, at

den unge arbejdsløse faktisk kan være andet en aktiv, hvilket beskrives på følgende måde: ”*Aftalepartierne er enige om, at der skal gøres op med passivkulturen, så det fremmes, at der sker en aktiv indsats for alle (...) Aftalepartierne er ligeledes enige om at afskaffe matchsystemet og dermed muligheden for, at kommunen kan beslutte, at en kontanthjælpsmodtager ikke skal have en aktiv indsats*” (AT13:7) (Caswell & Dall, 2015:270)

I AT02 er der også fokus på dikotomien mellem aktiv og passiv, bl.a. andet gennem et ønske om *'enkle og aktive tilbud'*. I AT02 beskrives passiviteten således: ”*Der er i mange tilfælde tale om mennesker, som kun har ledighed som problem. Nogle mangler kvalifikationer og erfaring, andre har opgivet at få et job og indstillet sig på tidlig tilbagetrækning eller en tilværelse på passiv forsørgelse*” (AT02:1). Fokusset på aktiv kontra passiv er dog væsentlig mindre end i AT13. Siden 2002 er der sket et skifte fra indsatser fokuseret på at opkvalificere og udvikle den enkelte arbejdsløse, til indsatser, der fokuserer på aktiv deltagelse som mål. Dog bremses AT13 lidt op for denne udvikling, hvor de arbejdsløse med problemer udover ledighed skal have andre, tilpassede tilbud – dog stadig i videst mulig udstrækning i tæt tilknytning til arbejdsmarkedet (AT13:11) (Caswell & Dall, 2015:266). Som sidebemærkning kan nævnes, at der i AT13 anvendes ordet *'aktiv'* 60 gange, hvorimod ordet *'aktiv'* kun anvendes 42 gange i AT02.

Q3 Det historiske perspektiv

I det tredje del af analysen stilles spørgsmålet: **How has this representation of the 'problem' come about?**, hvor formålet er at eksaminere repræsentationens oprindelse, historie og mekanismer. Således lægger spørgsmålet op til en beskrivende tilgang til problemrepræsentationen. Hvad ligger forud for forståelsen?, hvilke specifikke beslutninger og historiske hændelser er relevante i forhold til problemrepræsentationen? (Bacchi,2009:10).

Som det fremgik i besvarelsen af analysens andet spørgsmål, ses der altså en dikotomi mellem det at være aktiv og passiv. Dikotomien mellem aktiv og passiv og hierarkiseringen af de to, har ifølge Caswell med sidstnævnte som negativ, været en relativt stabil diskurs de seneste ti år. (Caswell & Dall, 2015:269). I besvarelsen af

dette spørgsmål, bliver det med baggrund i ovenstående, fundet relevant at inddrage et historisk perspektiv, og der henvises her til, hvordan udviklingen fra velfærdsstat til konkurrencestat har haft en betydning i forhold til hvordan problemrepræsentationen har udviklet sig. Dette kan begrundes ved, at den neoliberale indtrædelse i Danmark har betydet ændringer i det menneskesyn der tidligere var dominerende i velfærdsstatens glansperiode, og ved at de neoliberale ideologier og konkurrencestaten, truer de værdier velfærdsstaten er forankret i. Udviklingen betyder at konkurrence bliver dominerende, og det betyder at alle skal løbe stærkt, også de svageste. Målene i AT13 tager derfor udgangspunkt i hvordan unge arbejdsløse bedst muligt kan bidrage til den danske økonomi, og dermed også den danske deltagelse i den internationale konkurrence. På denne måde skal udviklingen også ses i lyset af en stigende globalisering, der igen har betydning for de konkurrencelogikker der er kan identificeres i AT13. Ifølge Morten Ejrnæs er nogle former for politik, og deriblandt mest udpræget socialpolitik, blevet overtrumpet af forestillingen om ”den nødvendige politik”, der knytter sig til tanken om at Danmark, for at kunne klare sig i den internationale konkurrence, bliver nødt til at afvikle nogle former for socialpolitik og erstatte dem med en arbejdsmarkeds- og vækst politik, der skal stimuleres gennem konkurrence på alle planer (Ejrnæs, 2016:8). Ifølge Ejrnæs er Socialpolitiske spørgsmål altså i dag omdefinert til arbejdsmarkedspolitiske. Socialpolitiske mål om at forhindre mennesker i at blive fattige overtrumpes af mantraet ” det skal kunne betale sig at arbejde”, der fremføres i enhver sammenhæng, når forsørgelsesydelsernes niveau diskuteres, som om det var en selvfølgelighed, at alle kan arbejde og finde ansættelse på et marked med fri konkurrence. Diskussionen er kommet til at dreje sig om, hvis skyld det er, når mennesker ikke har arbejde i stedet for at dreje sig om at sikre menneskers tryghed, når de ikke kan forsørge sig selv (Ejrnæs, 2016:8). Dikotomien om aktiv vs. passiv, skal altså ses i forhold til et ønske om en minimalstat med lave sociale ydelser, som fremmer den enkeltes initiativ og virkelyst, og i forhold til det menneskesyn, som konkurrencestaten søger at fremme, nemlig det entreprenante og ansvarlige individ, der klarer sine problemer på egen hånd og bidrager til fællesskabet gennem samfundsnyttigt arbejde. Ved at der er sket et skift i menneskesynet mellem velfærdsstat og konkurrencestat er der med det senmoderne samfund i Danmark opstået nye forståelser baseret på forestillinger om individ og individualitet (Pedersen, 2011:173) Konkurrencestatens menneskesyn synes altså anerkendes i forhold til velfærdsstatens menneskesyn (Pedersen, 2011:169).

Det er også ud fra dette perspektiv at specialet begrundet, at fokuset er flyttet hen i mod den unge arbejdsløse, hvor problemet altså bliver beskuet som endogene frem for eksogene. Den politiske og økonomiske neoliberalisme har altså påvirket den aktuelle socialpolitik og dermed indsatsen rettet mod unge arbejdsløse

Q4: Hvad forbliver usagt?

I det fjerde spørgsmål: **What is left unproblematic in this problem representation? Where are the silences? Can the 'problem' be thought about differently?**, Er formålet at lede efter 'the silences', altså det der forbliver usagt. Ifølge Bacchi er det her vigtigt at anerkende, at tankemønstre og dermed problemforståelser og repræsentationer er en refleksion af den historiske, kulturelle og institutionelle kontekst, som vi befinder os i (Bacchi, 2009:13). *"The argument here is not simply that there is another way to think about the issue but that specific policies are constrained by the ways in which they represent the 'problem'. The objective therefore is to bring into discussion issues and perspectives that are silenced in identified problem representations"* (Bacchi, 2009:13).

Tiden som indsats

Som beskrevet i det andet spørgsmål er dikotomien aktiv vs. passiv gennemgående i AT13. Denne udvikling, at de unge arbejdsløse hele tiden skal være i bevægelse, kan også ses ud fra reformens fokus på progression og at alt skal ske 'hurtigst muligt'. I AT13 skal der foregå en tidlig visitation for alle uddannelseshjælpsmodtagere, hvor Kommunen i samarbejde med den unge skal gennemføre en tidlig visitation senest en uge efter, at den unge har henvendt sig om hjælp. Formålet med den tidlige visitation er: *"at de åbenlyst uddannelsesparate unge hurtigt får fokus på at søge og begynde på en uddannelse"* (AT13:3). og de skal: *"hurtigst muligt pålægges at komme med forslag til uddannelser, søge om optagelse på en eller flere uddannelser og gennemføre en konkret uddannelse"* (AT13:4). Dette omfatter også de uddannelsesparate der kunne antages at have problemstillinger på vejen mod uddannelse, hvor Indsatsen også skal: *"igangsættes hurtigst muligt og fortsætte helt frem til den unges uddannelsesstart"* (AT13:4). For de unge arbejdsløse med problemer ud over ledighed, skal indsatsen og arbejdet med uddannelsespålægget også iværksættes hurtigst muligt, og: *"Den unge og kommunen skal, trods den unges*

udfordringer, have et mål om, at den unge på sigt skal i ordinær uddannelse- også selvom vejen til uddannelse kan være lang. Den unge skal hurtigst muligt i gang med at overveje relevante uddannelser” (AT13:5). I AT02 er der også et fokus på at komme *”hurtigere og direkte i arbejde”* (AT02:02), hvor eksempelvis: *”Aktive tilbud skal bidrage til en hurtig tilbagevenden til arbejdsmarkedet”* (AT02:4). Fokuset på tid er dog på ingen måde i samme omfang, som det er i AT13. Forskelen er, at tiden ikke på samme måde anvendes som indsats, men mere som et overordnet mål, der skal ses i sammenhæng med indsats der enten styrker eller opkvalificere de arbejdsløse. En anden måde hvorpå det kan belyses, at tiden har ændret sig i forhold til indsatsen kan ses ved, at i AT02 skal der være kontakt med den unge ledige minimum hver 3. måned i form af personlig fremmøde (AT02:02). I AT13 er målet progression, og der skal være tæt og hyppig opfølgning og opfølgning skal ske hver anden måned.: *”Det sikrer, at den unges udfordringer og behov hele tiden er i centrum, og at den uddannelsesrettede indsats løbende kan ændres og justeres for at understøtte den enkeltes progression frem mod at blive uddannelsesparat ”*(AT13:5). Opfølgningstiden er altså blevet reduceret med en måned siden AT02. Derudover er den tidlige visitation der skal iværksættes senest en uge efter, også en indikator på hvor hurtigt det skal gå.

Målet om ’hurtigt i arbejde’, har i den forstand ikke ændret sig siden AT02, men tidsaspektet og målet om hurtigere i arbejde, synes at være eksisterende i et større omfang i AT13. Dette kan tilsammen med fremstillingen af den unge arbejdsløse som ’problemet’ betyde at de unge i dag er underlagt et større tids pres, hvor der ikke er tid eller råderum til, at de unge bliver ordentlig afklaret eller udredt inden de sendes i uddannelse. Historisk kan dette belyses ved, at konkurrencestatens forestillinger om arbejdet har ændret Beskæftigelsesindsatsen, som nu handler nu om at øge det effektive arbejdsudbud gennem målet om hurtigst muligt i arbejde (Bredgaard & Jørgensen et. al. 2011:10-13). Målet er altså at gøre beskæftigelsesindsatsen mere jobrettet og få alle ’hurtigst muligt i arbejde’ (Paulsen, 2017:14) *”frem er trukket beskæftigelsespolitikken og den aktive arbejdsmarkedspolitik. Men generelt er der ved at blive gennemført en omorganisering af staten – dens organisation og funktioner – med det formål at gøre den egnet til at skabe konkurrencekraft ”*(Pedersen, 2011:198). Der opstår derved en tendens til at sætte velfærdsapparatet ind, hvor der eksisterer barrierer for beskæftigelse, og at gøre det ved at etablere tilskyndelser til at arbejde.

Dette udføres med den neoliberale forestillingen om livet som arbejde, hvilket betyder, at beskæftigelsespolitikken sammen med den aktive arbejdsmarkedspolitik i stigende grad lægger uddannelsespolitikken under sig og generelt er på vej til at udgøre en logistik bestående af incitament, der tilskynder til at arbejde og sætter grænser for lysten og egennyttens til ikke at arbejde (Pedersen, 2011:199). Dikotomien aktiv vs. passiv og et fokus på at få de unge 'hurtigst muligt' i arbejde, skal altså ses ud fra en historisk udvikling, hvor konkurrence logikker synes dominerende. Dette kan lyde paradoksalt, fordi det kan forekomme indlysende, at sociale investeringer udgør en klog form for socialpolitik, hvor lappeløsninger afvises. Kluge investeringer i forbyggende tiltag fremmes, hvilket skulle føre til, at mennesker på længere sigt får det bedre og dermed også bliver selvforsørgende, og at investeringerne derfor har været rentable. Men de socialpolitiske indsatser burde først og fremmest udgøre et værn mod følgerne af at nogle mennesker umuligt kan forsørge sig selv, hvis de skal finde job på et arbejdsmarkedet præget af hård konkurrence (Ejrnæs, 2016:9)

Q5. Effekter og konsekvenser

I det femte spørgsmål: **What effects are produced by this representation of the 'problem'?**, fokuseres der på, hvilke effekter de identificerede diskurser og meningsdannelser kan forventes at have. Denne del af analysen bevæger sig altså fra at identificere kategoriseringer og dikotomier, mod det led af analysen som indeholder et kritisk potentiale (Bacchi, 2009:38-40).

"A wpr approach to policy analysis starts from the presumption that some problem representations create difficulties (forms of harm) for members of some social groups more so than for members of other groups" (Bacchi,2009:15).

Udgangspunktet her er normativt, og det bliver ud fra den kritiske teoretiske ramme, at begreberne vurderes. Her fokuseres der på hvad Bacchi kalder 'effekter' og hvordan de unge arbejdsløses liv påvirkes i 'virkeligheden' (Bacchi, 2009:43). I dette spørgsmål vil specialet altså se nærmere på de effekter den ovenfor analyserede fremstilling af ungdomsarbejdsløshed som socialt problem har. Ved anvendelsen af Bacchis effektbegreb, findes det vigtigt at understrege, at der ikke er tale om kausalitet og entydige årsagssammenhænge (Caswell & Dall, 2015:270).

Den uddannelsesrettede indsats og acceleration

Analysen viser at dikotomien aktiv vs. passiv synes mere omfangsrig i den seneste reform. Med den aktive beskæftigelse, synes en ny tendens at gøre sig gældende, nemlig, at 'tid' nu bliver en del af indsatsen i et større omfang end det var tidligere. Det er dette perspektiv, der i dette afsnit vil undersøges nærmere. For hvorfor er tiden blevet et afgørende led i den uddannelsesrettede indsats? Og hvad betyder tidsaspektet i forhold til den aktuelle socialpolitik og unge arbejdsløses autonomi? Ved at de unge i dag er underlagt et større tidspres i den uddannelsesrettede indsats, hvor der ikke er tid eller råderum til, at de unge bliver ordentlig afklaret eller udredt inden de sendes i uddannelse, kan det antydes, at beskæftigelses indsatsen på baggrund af en historisk udvikling, nu handler om at øge det effektive arbejdsudbud gennem målet om hurtigst muligt i arbejde (Bredgaard & Jørgensen mfl., 2011:10-13). Målet med indsatserne overfor unge arbejdsløse. er altså blevet mere uddannelsesrettet og målet er at få alle unge, stærke som svage, 'hurtigst muligt' i arbejde. Historisk kan dette, som tidligere belyst ses i forhold til, at konkurrencestatens forestillinger om arbejdet også har ændret det arbejdsmarkedspolitiske område i Danmark. Som Rosa hævder, er der næppe det domæne af samfundslivet, der ikke er påvirket eller bliver forandret af hastigheden, og det gælder også den uddannelsesrettede indsats. Det kan simpelthen ikke betale sig at investere i individet, da det politisk er blevet tydeligt, at fattigdom og mangel ikke kan overvindes indenfor rammerne af en kapitalistisk økonomi., hvor formålet er at gøre samfundet mere kompetitivt og fastholde deres accelerationsevne. Rosa mener dermed, at de sociale betingelser, der på den ene side stadig forpligter aktørerne etisk på forestillingen om selvbestemmelse og på den anden side i stigende grad undergraver deres mulighed for at forfølge eller realisere denne forestilling i praksis, nødvendigvis må føre til en tilstand af fremmedgørelse (Rosa, 2014:94). Fremmedgørelse kan også opstå når man implementerer nye uddannelsesmæssige eller økonomiske reformer, som man egentlig ikke går 'helhjertet' ind for, i et forsøg på at opnå større indtjening eller bedre konkurrenceevne. – man er usikker på om det overhovedet vil hjælpe, og om man kunne handlet anderledes, men på en måde var man 'ligesom nødt til det' (Rosa, 2014:94-95). Dette betyder, at de unge arbejdsløse kan opleve et pres i forhold til tid og forventninger samt en frygt for ikke at kunne slå til. Samtidig vil de unge arbejdsløse stå i en situation, hvor de aldrig vil kunne indhente dem, der er kommet foran i ræset, og at de pga. deres situation allerede er sakket agterud (Rosa, 2014:72). Hvis dem, der er veludrustede og indleder

konkurrencen fra et privilegeret udgangspunkt, må løbe så stærkt de kan, og investere alle deres energier blot for at kunne følge med, er det meget forståeligt, hvis de unge arbejdsløse føler det nytteløst at forsøge at indhente de andre. Det bliver i dette perspektiv især en udfordring for de unge arbejdsløse der har problemer ud over ledighed. Rosa kalder dem, for de nye socialgrupper bestående af de endegyldigt ekskluderede – precariatet (Rosa, 2014:72).

Den totalitære kraft og de unge arbejdsløse

Rosa hævder, at social acceleration er blevet en totalitærkraft i og for det moderne samfund. I det senmoderne samfund er der snarere tale om, at den totalitære magt ligger i et abstrakt princip, som påtvinges alle, der lever under dens herredømme (Rosa, 2014:71). Selvom de moderne samfund, fremstår som liberale, individualiserede samfund med minimale etiske restriktioner, hvor de moderne individer føler sig moralsk og etisk frie i hidtil uhørt høj grad. Rosa, 2014:85-86). Selvom individerne opfatter sig selv som helt frie, føler de sig også fuldstændig domineret af en stadig voksende række voldsomme sociale krav, hvor hverdagens handlinger konsekvent er motiveret gennem en retorik baseret på 'må' og 'skal' "(Rosa, 2014:86). Hverdagen er dermed ifølge Rosa, blevet et altopslugende hav af krav', og man 'er nødt til at løbe hurtigere og hurtigere bare for at kunne blive, hvor man er' (Rosa, 2014:87). Princippet om 'må' og 'skal' kan også ses i AT13, hvor alle unge skal i uddannelse, og i 95%-målsætningen, hvor det forventes at 95% af de unge skal gennemføre mindst en ungdomsuddannelse (undervisningsministeriet). Dette skal ifølge Rosa ses, som en naturlig konsekvens af det konkurrencedrevne accelerationsspil, der fastholder de unge i det stadig hurtigere roterende hamsterhjul. Politisk udføres dette gennem rigid implementering af tidsnormer, gennem et herredømme baseret på tidsplaner og tidsfrister, gennem den umiddelbare behovsopfyldelse og reaktions logik. Hvis de unge ikke kan leve op til disse krav, kan disse normer ifølge Rosa bevirke en massiv produktion af unge arbejdsløse, som skyldssubjekter. (Rosa, 2014:87). Vi må altså selv betale prisen for alle vores fejl og mangler, og det voksende antal mennesker, der er ekskluderet fra hamsterhjulet på grund af arbejdsløshed, minder os om, hvor høj den pris kan være. Selvom disse tidslige normer er de dominerende normer i samfundet og selvom de tydeligvis er socialt konstruerede, optræder de ikke i etisk eller politisk forklædning, men som nøgne kendsgerninger, som en brutal naturlov, der ikke kan bestrides og ikke står til

diskussion. De tidlige normer forekommer simpelthen 'bare at være der', og så er det op til den enkelte at overholde dem. Ifølge Rosa betegner moderniteten altså en forandringsproces der udspiller sig 'bag om ryggen' på de sociale aktører – altså uden deres medviden og intention. Dette skal ses i forhold til 'modernitetsprojektet', som er centreret om en forestilling og et løfte om autonomi i en betydning af etisk selvbestemmelse (Rosa, 2014:89). Rosa hævder dermed, at 'modernitetsprojektets' løfte om autonomi ikke længere er troværdigt i det senmoderne 'accelerationssamfund'. Den sociale acceleration opleves ikke længere som en frigørelse, men faktisk som et undertvingende pres (Rosa, 2014:92). Et umådeligt stort antal mennesker, formentlig hovedparten, har på den baggrund været afskåret fra at føre et autonomt liv på grund af de heteronome arbejdsvilkår (Rosa, 2014:91). For de unge arbejdsløse bliver det dermed en central udfordring at føre og udforme deres liv på en sådan måde, at det sætter dem i stand til at 'fortsætte ræset', bevare deres konkurrenceevne og ikke falde ud af hamsterhjulet. (Rosa, 2014:92-93).

Lavere ydelser, kategorisering og anerkendelse

Analysen viser også en ændring i, hvordan uddannelse bruges som beskæftigelsespolitisk virkemiddel og en udvidelse af kategorien 'unge'. Her vil der ses nærmere på dette forhold, og der tages afsæt i Axel Honneth og de retslige anerkendelsesformer, og på den baggrund vil der peges på en række udfordringer for det sociale arbejde på området. Hvis vi ser denne udvikling i lyset at de retslige anerkendelses betingelser, skal anerkendelse ses som respekt for borgerens rettigheder. Og der kan sættes spørgsmålstejn ved om unge arbejdsløse anerkendes som et autonomt handlende retssubjekt, altså som medlem af samfundets retsfællesskab, og om der til fuldest er respekt for de unge arbejdsløses rettigheder i den uddannelsesrettede indsats. Dette spørgsmål er opstået eftersom, der ikke synes at foregå en universel lige behandling, hvor de unge arbejdsløse tillægges samme moralske tilregnelighed som arbejdsløse over 30 år (Høilund og Juul 2005:26-27). På denne måde kan de unge komme til at opleve en *nægtelse af rettigheder*, som kan påvirke de unges sociale integration. Frakendelsen af bestemte rettigheder, som ofte er begrundet i et bestemt gruppetilhørsforhold, som eksempelvis etnicitet, social klient, køn og alder, kan føre til frakendelsen af en fuld moralsk tilregnelighed. Personen kan altså miste sin status som en værdig og ligeberettiget part, der har mulighed for at tage moralsk stilling og deltage i de offentlige beslutningsprocesser.

Retstabet kan dermed betyde en nedbrydelse af individets selvagtelse (Høilund og Juul 2005:28). Man kan her argumentere for, at der på baggrund af ydelsesnedsættelsen og kategori-udvidelsen, ikke er disse forudsætninger i den uddannelsesrettede indsats, især når det gælder den ældre del af unge kategorien. Man kan derfor antyde, at dette kan have store konsekvenser for deres liv. Især hvis der er tale om unge mennesker, med et voksent ansvar, der eksempelvis har stiftet familie eller har udgifter på lige fod med kategorien af arbejdsløse over 30 år. På denne måde gøres mennesker der ellers i alle andre aspekter i livet anses, som voksne autonome individer, til mennesker, der på baggrund af deres alder og arbejdsløshed, ikke mødes med samme moralske tilregnelighed som alle andre. På denne måde kan man sige, at en del af ungekategorien på under 30 år umyndiggøres, på baggrund af en institutionel kategorisering og på baggrund af et ønske om samfundsmæssig vækst, koste hvad det vil. Og der kan stilles spørgsmålstejn ved om de unge arbejdsløse anerkendes, som et autonome retssubjekter, eller om implementeringen af den nyeste reform bidrager til det modsatte.

Anerkendelse, acceleration og unge arbejdsløse

De unge arbejdsløse umyndiggøres altså på baggrund af deres alder, og ved at de samtidig presses i uddannelse uanset om de ønsker det eller ej, kan dette ses i forhold til Honneths anerkendelsesform *Social værdsættelse*, som handler om, at de unge arbejdsløse bliver anerkendt som personer, der besidder evner af grundlæggende værdi. Denne anerkendelsesform knytter sig til kränkelsesformen *nedværdigelse af livsformer*, som kan ses ved at de unges livsformer og virkelighedsopfattelser nedværdiges og tilskrives en lavere social status. Disrespekten består altså her i, at de unges livsformer og virkelighedsopfattelser, kan nedværdiges og tilskrives en lavere social status i den uddannelsesrettede indsats. Dette kan det ifølge Honneth nedbryde individets selvværd ved, at frakende individets egen livsform en positiv værdi, eller sagt med andre ord, man er ikke værdsat som den, man er (Høilund og Juul 2005:27-28). Honneth opfatter social disrespekt som et psykisk modstykke til fysisk sygdom. Symptomer, der følger af denne form for disrespekt, er typisk skam, indignation og vrede. Ved at de unge arbejdsløse ikke anerkendes fører det til identitetstab, skade og lidelse. Hvis ikke det er muligt for de unge arbejdsløse at kæmpe for moralsk anerkendelse og hermed for en forandring af de forhold i samfundet, som opleves uretfærdige, risikerer de at udvikle sociale og psykiske problemer, der i sidste ende

kan føre til marginalisering og eksklusion – og til en svækkelse af samfundets sammenhængskraft (Juul & Pedersen 2012:341). I modsætning til Honneths antagelse om, at strukturelt forårsaget misagtelse vækker indignation eller harme, vil dem der udsættes for misagtelse under spillet om hastigheden, sjældent føle sig uretfærdigt behandlet. Fordi konkurrenceelementerne er tæt sammenknyttet med hastighed i kraft af definition på præstation, og fordi konkurrencen opleves som en legitim allokeringmekanisme. kampen for anerkendelse i det moderne samfund er blevet en kamp om hastighed. Man må være hurtig og fleksibel for at opnå, og bibeholde social anerkendelse (Rosa, 2014:67). Den voksende udbredelse af klinisk depression og burn out-syndrom kan ifølge Rosa næsten udelukkende tilskrives en kamp for anerkendelse, som billedlig talt begynder forfra hver dag (Rosa, 2014:70). Tiden skal her ses som en mere eller mindre usynlig bagmand, der står i kulissen og styre, hvilken retning både de unge arbejdsløse men også politikerne skal styres.

Hastigheden er ifølge Rosa blevet den altoverskyggende sociale norm i det moderne samfund, og derfor har hastigheden også en distributiv funktion i forhold til legitim anerkendelse og misagtelse. Det er med Rosas ord, de hurtigste der vinder, og de langsomste, der sakker agterud og taber. Rosa påpeger her den mulighed, at mennesket lider uden rigtig at være klar over det, hvis dette er tilfældet, vil de unge kunne føle at de selv er skyld i deres situation, og at årsagerne til deres arbejdsløshed er endogene og selvforskyldt.

Samtidig vil det store pres på, at de unge skal være aktive og hele tiden skal i indsats betyde, at de vil blive sendt i tilbud, aktivering eller uddannelse uden, at de måske egentlig er helt klar eller udredt i forhold til andre sociale problemstillinger. Dette kan betyde, at de unge havner i det forkerte tilbud eller den forkerte uddannelse, hvilket kan ende i en ond cirkel med fejlslagende forsøg på at komme i uddannelse. Her vil det være naturligt at den unge også vil anskue disse fejlslagende forsøg som blot endnu et nederlag. Den måde, hvorpå ungdomsarbejdsløshed diskursivt formes som socialt problem, sætter ifølge Caswell og Dall en række begrænsninger for, hvordan vi kan forstå og tale om ungdomsarbejdsløshed. Når ungdomsarbejdsløshed, som ovenfor beskrevet, fremstilles som et problem omhandlende manglende egenskaber og manglende handlinger hos de ledige, fjernes fokus altså fra en række andre men mere strukturelle faktorer, der også kan tænkes at have betydning for

problematikken. Er der eksempelvis job til de unge arbejdsløse? Hvis diskursen ikke muliggør kritisk diskussion af arbejdsløshed, som andet og mere en individets patologi, begrænses blikket for de barrierer, der ligger uden for individet selv. Dette kan have konsekvenser for den enkelte unge ledige, men også for det sociale arbejde på området (Caswell & Dall, 2015:270-271).

Q6 Perspektivering og forandringsprocesser

I det sidste spørgsmål: **How/where has this representation of the problem been produced, disseminated and defended? How could it be questioned, disrupted and replaced?** Ser analysen nærmere på metodens forandringspotentiale: *”The overall intent is to reflect on how we are governed, it opens up, the possibility to think about how we could be governed differently”* (Bacchi, 2009:46). Her bliver det oplagt at se på andre politiske tekster eller debatter. Den analytiske opgave bliver her at fremhæve andre potentielle formidlinger, holdninger og strategier (Bacchi, 2009:19)

Det sociale arbejde

Udfordringerne for det sociale arbejde, der følger af de diskursive skift, understreges ifølge Caswell og Dall, i form af de lave ydelser og krav om deltagelse i aktivering. Vi står altså i en situation, hvor flere borgere med komplekse problemstillinger skal flyttes mod ordinær uddannelse eller beskæftigelse, og hvor en del af redskaberne hertil skal findes i økonomiske sanktioner og incitamenter rettet mod individet. Dette skaber nogle særlige vilkår for de arbejdsløse, der indgår på den arena, og for de professionelle, der skal oversætte politikken til konkret socialt arbejde i jobcentre og aktiveringsenheder (Caswell & Dall, 2015:270). Meget af socialpolitikken, er altså blevet absorberet i ”beskæftigelsespolitik”. Der er således ifølge Baadsgaard og Jørgensen sket ændringer af såvel indhold i politikken, organisering af indsatsen som med udførelsen af opgaver i forhold til arbejdsmarkedet (Baadsgaard & Jørgensen 2012:192). Samlet kan det siges at politikken indhold er ændret og organiseringen er blevet gennemgribende forandret. Dette betyder altså store ændringer i forhold til det socialfaglige arbejde. Denne udvikling i socialpolitikken og på arbejdsmarkedsområdet sætter altså spor i forudsætningerne for at udføre socialt arbejde i de sociale institutioner (Baadsgaard & Jørgensen 2012:193). Ifølge Ejrnæs burde socialpolitikken kerneopgave være at sikre, at udkonkurrerede borger bliver

forsørget på et niveau, så de kan få et værdigt liv. Kernen i denne socialpolitik kan aldrig blive en investering. Socialpolitikken skal rette sig mod netop den gruppe, som det ikke kan betale sig at investere i. Hvis det kunne betale sig at investere i dem, kunne vi jo bare overlade det til markedet. Ifølge Ejrnæs er det derfor:

”(...) en afsporing af diskussionen om socialpolitik, når ideerne om den sociale investeringsstat gøres til et ideal for socialpolitikken udvikling. Vi vil alle sammen gerne se håndgribelige resultater af vores arbejde, og det gælder selvfølgelig også for de professionelle inden for socialt arbejde. det er ikke socialpolitikken kerneopgave. Socialpolitikken kerneopgave er at sikre menneskers velfærd og livskvalitet, når dette netop er umuligt gennem selvforsørgelse” (Ejrnæs, 2016:9).

Derudover mener Rosa at accelerationen gennemgående bliver overset og ikke opfattes som socialt konstruerede, og de figurerer dermed ikke i de politiske debatter. Tiden bliver stadig erfaret som en rå, naturlig dimension, der bare er der, og folk er tilbøjelige til at bebrejde sig selv for at have dårligt styr på deres tid, når den begynder at løbe ud for dem. Grundlæggende har tiden hidtil ligget uden for den politiske sfære (Rosa, 2014:72). Det bliver her vigtigt at pointere, at man er nødt til at inkludere disse aspekter når man udarbejder metoder eller indsatser, der har til formål at hjælpe nogle af de mest udsatte borger i samfundet

En ny tendens?

”Globalisering, digitalisering og ny teknologi ændrer vores liv og samfund. Aldrig er det gået så stærkt. Aldrig har mulighederne været så mange. Og aldrig har kravene følt så store” (Regeringens Helhedsplan, 2016:3)

Med dette citat fra Regeringens Helhedsplan, vil der i dette afsnit ses nærmere på de beskæftigelsespolitiske mål, der er opstået efter implementeringen af den seneste reform. I dag synes beskæftigelsesmålene nemlig at se en anelse anderledes ud. Der synes i dag at være et større fokus på at inddrage virksomhederne i indsatsen rettet mod de arbejdsløse. I de beskæftigelsespolitiske mål for år 2015 beskriver Mette Frederiksen målene således: *”Vi skal med en aktiv beskæftigelsesindsats understøtte ledige borgeres vej i varig beskæftigelse, og at virksomhederne får den arbejdskraft og de kompetencer, som de efterspørger” (Beskæftigelsesministeriet, 2014:1), og ved*

at: *”de beskæftigelsespolitiske mål for 2015 vil sikre en aktiv og effektiv beskæftigelsesindsats til gavn for borgere og virksomheder(...)”* (Beskæftigelsesministeriet, 2014:2). Dette mulige fokusskifte fra uddannelse til virksomhederne kan også belyses ud fra Regeringens Handlingsplan (2016), hvor målet er at skabe bedre vækst og gode private arbejdspladser, dette skal udføres ved at: *”Vores virksomheder skal have konkurrencedygtige vilkår og bedre muligheder for investeringer i Danmark. Og vi skal omstille samfundet til den nye digitale, globaliserede verden”* (Regeringens helhedsplan, 2015:6). Derudover skal flere af de unge vælge en uddannelse, der er rettet mod job i den private sektor, hvor beskæftigelsesfremgangen ifølge Helhedsplanen, især vil finde sted i de kommende år. Her bliver de unge arbejdsløse taget i betragtning, i forhold til optimeringen af virksomhedernes muligheder. Det kan ses ved følgende: *”Vi skal samtidig sikre, at de unge tager en uddannelse, som der er brug for, og som giver dem jobmuligheder. Desværre træffer mange unge i dag et valg af uddannelse, som ikke tager hensyn til de fremtidige muligheder for beskæftigelse. For mange uddanner sig derfor til ledighed”* (Regeringens Helhedsplan, 2015:20).. Dette kan ses som et ønske, om at inddrage arbejdsløse til at optimere virksomhedernes muligheder. Derudover kan regeringens ønske om at justere det danske SU-system belyse, at forståelsen af uddannelse er ved at ændre sig. Dette ønske beskrives som følgende: *”Regeringen ønsker at omlægge uddannelsesstøtten til et mere robust system, hvor SU-stipendier og rentefrit SU-lån hver udgør halvdelen af det samlede beløb, de studerende får til rådighed fra staten”* (Regeringens Handlingsplan, 2015:21). På baggrund af ovenstående bliver det interessant at se, om den uddannelsesrettede indsats forbliver uddannelsesrettet meget længere.

Konklusion.

Ved hjælp af Bacchis analysemodel, har specialet i analysen, undersøgt de seneste års politiske diskursive fremstillinger af arbejdsløshed blandt unge som socialt problem. formålet har været at komme nærmere spørgsmålet om: Hvordan kan aktuelle socialpolitiske tendenser modarbejde unge arbejdsløses autonomi? Specialet vil i den forbindelse ikke konkludere endegyldigt på, hvordan politiske forståelser og aktuelle politiske tendenser modarbejder unge arbejdsløses autonomi, men derimod at bidrage med et perspektiv på problemstillingen. Som det er fremgået i analysen, handler den uddannelsesrettede indsats over for unge arbejdsløse i dag, i høj grad om at komme ”hurtigst muligt i uddannelse” og ”straks aktivering”. Denne udvikling skal ses i forhold til en historisk proces hvor globaliseringen, konkurrence, og en neoliberal ideologi, har betydet et fokus på at få så mange unge i uddannelse som muligt, som grunder i et ønske om økonomisk vækst. Udviklingen har samtidig påvirket de samfundsmæssige normer, og det generelle menneskesyn synes også ændret. Dette betyder at synet på- og forståelserne af unge arbejdsløse også har ændret sig. De aktuelle politiske forståelser af unge arbejdsløse indikerer, at socialpolitikken og dermed det sociale arbejde på området, har ændret sig fra at have et større fokus på borgerens sociale problemstillinger, til at have fokus på at hjælpe den enkelte til at finde den hurtigste vej til at komme i beskæftigelse. Der synes altså at være en tendens i den aktuelle socialpolitik, som fremmer tid frem for individ. Når denne udvikling tilføjes accelerations perspektivet, og når accelerationen også synes at findes i indsatser, der skal tage hånd om nogle af samfundets mest udsatte borgere, kan det have konsekvenser der strækker sig vidt. Ikke kun for de unge arbejdsløse men for hele samfundet.

De unge arbejdsløse er altså underlagt et samfundsmæssigt og politisk tidspres, hvor de i den uddannelsesrettede indsats, samtidig heller ikke bliver mødt med en anerkendende tilgang, hvor der er tro på de unges egen virkelyst og motivation. Med hjælp fra politikkerne er unge arbejdsløse i dag, underlagt accelerationens totalitære magt, hvor der skal kæmpes om en position i samfundet med tiden som indsats. Specialet tror dog som sådan ikke at de politiske intentioner er ondartede, eller at de ikke ønsker, at de unge skal opleve selvbestemmelse og autonomi, men derimod er det specialets opfattelse, at det menneskesyn og det normsæt der er blevet analyseret

frem i aftaleteksterne, afspejler, både en politisk- men også samfundsmæssig kultur som er styrret af neoliberale konkurrencelogikker. Når vi så tilføjer accelerationsaspektet, bliver de politiske løsninger på problemet at indføre og implementere lovgivning, der skal bringe de unge arbejdsløse hurtigere i arbejde, så Danmark kan følge med i den globale økonomi. For det går stærkt i den konkurrerende globaliserede verden, og politikkerne synes ikke er bevidste omkring, at ikke alt nødvendigvis skal løses på den hurtigste måde, men at det derimod nogle gange godt kan betale sig at investere i tiden, både på et menneskeligt og økonomisk plan. Hvis ikke dette tages i betragtning kan man forestille sig, at det kan betyde at politiske målsætninger, til trods for deres gode intentioner, kan ende med at spænde ben for sig selv. Samtidig bidrager målsætningerne også til, at de unge arbejdsløse bliver fastlåst i et system, der på lige fod med resten af samfundet handler om, at man skal løbe hurtigt, og man kan forestille sig, at der på den baggrund ikke sættes den tid af, som det kræver for at kunne vælge en uddannelse og fremtid på et ordentligt og autonomt grundlag. Dette antages især at gælde de unge med andre problemer end ledighed.

Acceleration påvirker altså den danske socialpolitik, hvilket kan have betydning for unge arbejdsløses autonomi fordi, at der 'med tiden som indsats' ikke er tid til at foretage individuelle udredninger, men derimod skæres alle unge arbejdsløse over en kam, med en indsats der udelukkende peger i retning mod uddannelse. Her kan det tænkes, at især de svageste unge arbejdsløse får særligt svært ved at opnå selvbestemmelse, da de til trods for de gode politiske intentioner, kan ende med at blive i systemet som politiske bolde i en jonglering af hurtigt skiftende mål og reformer. Derudover har kategoriseringen af unge arbejdsløse i den aktuelle politik betydning for de unge arbejdsløses autonomi, hvor de på baggrund af deres alder gøres til mennesker 'der ikke har lige så meget at skulle have sagt'. Med mindre vi forstår at forbinde disse accelerationstendenser og konkurrence logikker med en velfærdspolitik der sigter på menneskelig opblomstring, er der nok ikke fremsigter til at de gode intentioner kan lykkes, hverken for det ene eller anden part. Det er på baggrund af ovenstående af specialet konkluderer at aktuelle socialpolitiske tendenser i høj grad er præget af konkurrencelogikker, der sammen og integreret med accelerationen af det senmoderne samfund, kan have stor betydning for de unges muligheder for oplevelse af autonomi, i den uddannelsesrettede indsats. ”Således er

selv den rigeste Personlighed Intet, før han har valgt sig selv, og paa den anden Side er, selv hvad man maatte kalde den fattigste Personlighed Alt, naar han har valgt sig selv; thi det Store er ikke at være Dette eller Hiint; men at være sig selv - og dette kan ethvert menneske, naar han vil det.” (Søren Kirkegaard, i: Enten Eller, 1843). Spørgsmålet er ikke længere, om 'ethvert menneske kan få lov til at være sig selv når han vil det', men om der er tid til det.

Litteraturliste

Baadsgaard Kevin, Jørgensen Henning, Nørup Iben, Olesen S. Peter. (2012): *"Fra klientorienteret arbejde til administrativt arbejde – Ændringer i den faglige praksis og kvalificering på det beskæftigelsespolitiske område"*. Tidsskrift for arbejdsliv. (4) 2012; 30-47

Bacchi, Carol (2009): *Analysing Policy: What's the problem represented to be?* Pearson, Australia

Bredgaard, Thomas, Jørgensen Henning, Madsen K. Per, Rasmussen Stine (2011): *Dansk arbejdsmarkedspolitik*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2011

Caswell, Dorte (2013): *Socialt arbejde på beskæftigelsesområdet – arbejdsløse, aktive tilbud og sanktioner*. I: Guldager, Jens, & Skytte, Marianne (Red.). *Socialt arbejde – teorier og perspektiver*. København: Akademisk Forlag.

Caswell, Dorte & Dall, Tanja, (2015): *Forståelser af arbejdsløshed og arbejdsløse*, i: Harder, Margit & Nissen, Appel, Maria (Red.). *Socialt arbejde i en foranderlig verden*. Akademisk forlag, København

Duedahl, Poul & Jacobsen, Hviid, Michael (2010): *Introduktion til dokumentanalyse*. Metodeserie for social- og sundhedsvidenskaberne. Syddansk Universitetsforlag.

Ejrnæs, Morten (2016): *Kritikkens rolle i udviklingen af velfærdssamfund*. Tidsskrift for Socialpolitisk Forening, Social politik, Nr. 6/2016

Ejrnæs, Morten & Monrad, Merete (2013): *Teorier om sociale problemer*. I: Guldager, Jens, & Skytte, Marianne (Red.). *Socialt arbejde – teorier og perspektiver*. København: Akademisk Forlag

Høilund, Peter & Juul, Søren (2005): *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. København. Hans Reitzels Forlag.

Jacobsen, Hviid, Michael (2004). *Fra moderne arbejdsetik til senmoderne selvvalgt slaveri?* - En kritisk analyse af arbejdets betydning hos Bauman, Beck og Sennet. Hans Reitzel. København

Juul, Søren & Pedersen, Bransholm Kirsten (2012): *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori – en indføring*. København. Hans Reitzels forlag.

Juul, Søren (2013): "Er konkurrencestaten en velfærdsstat?", i: Socialpolitik. Socialpolitisk Forlag. København

Nissen, Appel, Maria, (2015): *Synet på sociale problemer*, i: Harder, Margit & Nissen, Appel, Maria (Red.). *Socialt arbejde i en foranderlig verden*. Akademisk forlag, København

Paulsen, Susan (2017): *10 år med jobcentre: Hvad er der at fejre ?* Socialrådgiveren 02/17. Dansk socialrådgiver forening.

Pedersen, Kaj, Ove (2011): *Konkurrencestaten*. København: Hans Reitzels Forlag

Posborg, Rikke, Nørlykke, Helle, & Antczak, Helle (2009): *Socialrådgivning og socialt arbejde – en grundbog*. Hans Reitzel forlag. København

Rosa, Hartmut (2014): *Fremmedgørelse og acceleration*. København. Hans Reitzels Forlag

Skytte, Marianne (2013): *Socialt arbejde*, i: Guldager, Jens, & Skytte, Marianne (Red.). *Socialt arbejde – teorier og perspektiver*. København: Akademisk Forlag

Taylor, Charles (2002): Uddrag af *Modernitetens ubehag – autenticitetens etik*. Forlaget Philosophia. Århus.

Empiri

AT02, Beskæftigelsesministeriet (2002):

<http://bm.dk/da/Aktuelt/Politiske%20aftaler/Flere%20i%20arbejde.aspx> (Lokaliseret d. 14-07-2017)

AT13, Beskæftigelsesministeriet (2013):

<http://bm.dk/da/Aktuelt/Politiske%20aftaler/Aftale%20om%20en%20reform%20af%20kontanthjaelpssystemet.aspx> (Lokaliseret d. 14-07-2017)

Beskæftigelsesministeriet (2014): *beskæftigelsespolitiske mål*

<http://bm.dk/da/Aktuelt/Nyheder/Arkiv/2014/04/Ministeren-melder-fire-maal-ud-for-2015.aspx> (lokaliseret d. 20.09.2017)

Regeringens Helhedsplan, (2015): Finansministeriet

<https://www.fm.dk/publikationer/2016/helhedsplan-for-et-staerkere-danmark>
(Lokaliseret d. 10-08-2017)

Undervisningsministeriet, (2006): 95-procent målsætningen

<http://da.cms.uvm.dk/aktuelt/i-fokus/95-procent-maalsaetning> (Lokaliseret d. 28-07-2017)

Hjemmesider

Görlick, Anne, Pless, Mette, Katznelson & Pia Olson (2001): *Hvem er de unge ledige – unge uden uddannelse eller arbejde i faxe kommune*. Center for ungdomsforskning: <http://www.cefu.dk/emner/forskning-publikationer/unge-og-arbejde/hvem-er-de-unge-ledige.aspx> (Lokaliseret d. 22-07-2017)

Katznelson, Naomi, Jørgensen, Dam, Elisabeth, Helene & Sørensen, Ulrik, Niels (2015): *Hvem er de unge på kanten af det danske samfund? Om hverdagsliv, ungdomskultur og indsatser der gør en positiv forskel*. (1 udg.) Aalborg Universitetsforlag. (Ungdomsliv; Nr. 1): <http://www.cefu.dk/emner/forskning->

[publikationer/unge-og-arbejde/hvem-er-de-unge-ledige.aspx](#) (Lokaliseret d. 22-07-2017)

Københavns Universitet: Kirkegaard Søren, Enten Eller, 1843
<http://teol.ku.dk/skc/sab/citater/>

BILAG 1

Aftaletekst	Politikkens primære mål i forhold til unge arbejdsløse	Målgruppen for politikken	Centrale virkemidler
<p>Aftale om ”Flere i arbejde”, 2002</p> <p>Forligspartierne: V, K, S, DF, RV og Kr.F</p> <p>Ikrafttrædelse den 1. Juli 2003</p>	<p>Beskæftigelse eller Uddannelse til alle unge arbejdsløse der kan</p>	<p>Unge under 25 år</p>	<p>Sanktionering til unge der ikke overholder aftaler i form af nedsættelse af ydelse til uddannelsessats</p>
<p>Aftale om ”flere i uddannelse og job”, 2013</p> <p><i>Forligspartierne: S, RV, SF, V, DF, K og LA</i></p> <p><i>Ikrafttrædelse den 1. Januar 2014</i></p>	<p>Uddannelse til alle også de mere udsatte unge</p> <p>Uddannelse til alle unge under 30 år</p>	<p>unge under 30 år</p>	<p>Unge under 30 år skal mødes med krav om uddannelse</p> <p>Nedsættelse af ungeydelse til uddannelsesydelse</p>
Understøttende empiri	Hvor?	Hvem?	Hvorfor?
Regeringens helhedsplan, 2015	Finansministeriet	Regeringen	Fokus på virksomheder
Udmelding af Beskæftigelsespolitiske mål for 2015	Beskæftigelsesministeriet	Mette Frederiksen (S)	Fokus på virksomheder